

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
FAKÜLTESİ TARİH BÖLÜMÜ

GPM
GÖÇ POLİTİKALARI
UYGULAMA VE
ARAŞTIRMA MERKEZİ

GÖÇ POLİTİKALARI MERKEZİ

“Türk Tarihinde Göç ve İsyan”

LİSANS ÖĞRENCİLERİ SEMPOZYUMU

TARİH: 14 - 15 MAYIS 2018 AÇILIŞ SAATİ: 10:00

YER: AYBÜ - ESENBOĞA KÜLLİYESİ

A BLOK KONFERANS SALONU

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
TARİH BÖLÜMÜ

GPM

GÖÇ POLİTİKALARI
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA
MERKEZİ

“Türk Tarihinde Göç ve İsyan”

Lisans öğrencileri sempozyumu

14-15 Mayıs 2018, Ankara

AYBÜ

İTBF Tarih Bölümü ve Göç Politikaları Merkezi

ONUR KURULU

Prof. Dr. Metin Doğan (AYBÜ Rektörü)

Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan (AYBÜ Rektör Yardımcısı)

Prof. Dr. Hüseyin Çınar (AYBÜ Tarih Bölümü Başkanı)

Prof. Dr. Ömer Turan (ODTÜ Tarih Bölümü Başkanı)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Musa Şamil Yüksel (AYBÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Işık (AYBÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer Sağıroğlu (AYBÜ Göç Politikaları Merkezi Müdürü)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Hasan Mert (EÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Hüseyin Çınar (AYBÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Mehmet Vedat Gürbüz (AYBÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Musa Şamil Yüksel (AYBÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi)

Doç. Dr. Rahman Ademi (AYBÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi)

Dr. Öğr. Üyesi Abdolvahid Soofizadeh (ASÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer Sağıroğlu (AYBÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Işık (AYBÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi)

SEKRETERYA

İrem Çetinkol (AYBÜ Tarih Bölümü Öğrencisi)

Yasemin Demirci (AYBÜ Tarih Bölümü Öğrencisi)

Habibe Aktürk (AYBÜ Tarih Bölümü Öğrencisi)

ÖNSÖZ

Modern dünyada meydana gelen değişim ve gelişimler birçok alanda olduğu gibi eğitim alanını da etkilemekte, bu etkileşim Türk üniversite eğitim sistemine, dolayısıyla da ders programlarına yansımaktadır. Günümüzün dikkat çeken eğitim anlayışı olan öğrenci merkezli modern yöntemlerde öğrenciler, yaratıcılığa, problem çözmeye, kendi fikirlerini geliştirmeye ve fikirlerini ortaya koymaya güdülendirilmektedirler. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımına göre öğrenciler, karşılaştıkları bilgiyi kendileri yapılandırmayı öğrenmektedirler. Bu çerçevede üniversitemiz Tarih Bölümü'nde müfredat, özellikle de Proseminer ve Seminer derslerinin programları şekillendirilirken ve bunları uygulama aşamasında modern eğitim yaklaşımı olarak “öğrenci merkezli yöntemler” dikkate alınmaktadır.

Bölümümüz müfredatında 4 dönem olarak yer alan Seminer dersleri, öğrencinin merkezde olmasına ve aktif bir şekilde öğrenme yaşantıları oluşturmaya uygun içerik imkânı vermektedir. Bu çerçevede Seminer derslerimizde; öğrencilerimizin öğretme-öğrenme sürecinde etkin role sahip olduğu, sorgulama ve araştırmaların yapıldığı, etkili düşünme, sorun çözme ve öğrenme becerilerinin kazanıldığı, problemlerin çözüldüğü bir ortamın sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca öğrenci merkezli bir yaklaşımla öğrencinin etkin kılındığı sınıf çalışmalarına doğru geçilmesi de bu derslerin hedefleri arasındadır ki Black ve Macrauld seminer dersleri için “Gerçekten de seminer benzersiz bir akademik deneyimdir”¹ ifadesini kullanmaktadırlar. Seminerler aynı zamanda diğer faaliyet biçimlerini de içerirler.² Örneğin dersin hocası öğrenciler ile kitapta bölüm veya bir sempozyum çalışması modelini gurubu ile beraber uygulayarak öğrencilere çeşitli deneyimler yaşama imkânı sağlayabilir. Seminer dersleri öğretim yöntemlerinden birçoğunu uygulamaya da imkân vermektedir. Bu şekilde öğrenci, belirlenen konuyu derinlemesine inceleme imkânı bulurken, konu ile ilgili öğrenciler tarafından notlar alınmasına ve araştırmalar yapılmasına da olanak verilmiş olur. Konuyla ilgili olarak Kurat da “Öğrencinin yalnız alıcı şekilde kalmasını eleştirmekte, akademide öğrencinin sadece hocanın okuttuğu dersleri dinleyip, not tutması ve bunları ezberleyerek imtihana girmesini yeterli görmemekte ve bu yetersizliğin giderilmesi için ise Proseminer ve Seminer derslerinin iyi bir fırsat sunduğunu” dile getirmektedir.³ Ayrıca lisans eğitiminde öğrencinin bilgi sahibi olabilmesi için başka metotlara ihtiyaç duyduğunu da ayrıca vurgulamaktadır ki Proseminer dersi ile bir ön hazırlık aşamasını tamamlayan Tarih

¹ Jeremy Balck & Donald M. Macrauld, *Tarih Çalışmak*, çev. Nuray Bozboru, Yayınodası Yay., Ankara 2016, s. 157

² a.g.e., s. 158.

³ Akdes Nimet Kurat, *Akademik Tarih Tahsili, Proseminer ve Seminerlere Dair*, A.Ü. D. T. C. Fakültesi Dergisi F. 6, Cilt 1, 1943, Sayı 2, s. 82.

Bölümü öğrencileri edindikleri tecrübeleri daha sonra alacakları Seminer dersleri sayesinde daha da ileriye taşıma imkânı bulabilmektedirler.

Dolayısıyla bu dönem vermekte olduğumuz “Tarih Semineri I” dersinde, yukarıda bahsedilen amaçlar ve hedeflere ulaşılabilmesi adına bu dersi alan öğrencilerimizle Türk ve dünya tarihi açısından oldukça önem arz eden “Göç” ve “İsyân” konuları üzerine “Türk Tarihinde Göç ve İsyân Lisans Öğrencileri Sempozyumu” nu hazırlamayı kararlaştırdık. Bu sempozyumun öğrenci merkezli eğitim yaklaşımı çerçevesinde öğrencilerimizin lisans eğitimi sonrası hayatlarına hazır oluşlarına yönelik büyük bir katkıda bulunacağı kanaatindeyiz. Sempozyumun hazırlanmasında katkısı olan ve emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL

Dr. Öğr. Üyesi Hasan IŞIK

ENDÜLÜSLÜLERİN OSMANLI ÜLKESİNE GÖÇÜ VE ENTEGRASYONU

Hasan Fehmi OCAK

Özet

Çalışmada Reconquista hareketi neticesinde, Endülüslü Müslümanların (Müdeccenler veya Moriskolar) ve Yahudilerin (Sefarad ve İberya) Osmanlı Devleti'ne yapmış oldukları göçler, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde ele alınacaktır. Göç eden unsurların, göç ettikleri yerlerde yaşadığı adaptasyon ve entegrasyon süreci hakkında bilgi verilecektir. Çalışmada sırasıyla İberya yarımadasının içinde bulunduğu siyasi, kültürel ve sosyo-ekonomik durumundan söz edilecek, dinlerin bölgedeki yeri tartışılacak, göç öncesi Osmanlı-Endülüs ilişkisine değinilecektir. Ayrıca Reconquista hareketinin oluşum safhaları ve sonuçları hakkında bilgi verilecek olup Osmanlı Devleti'nin siyasi durumu ve Reconquista hareketi karşısındaki tutumu ele alınacaktır. Reconquista hareketini üç aşamalı olarak ele almak mümkündür. Bu aşamalardan ilki 718'den 1085'e, ikincisi 1085'ten 1238'e ve son aşama olan 1238'den 1492 yılına kadar devam eden aşamadır. Zira 1492 yılında İberya yarımadasında İslam hakimiyeti son bulacak fakat İberya'dan göç eden Müslümanların ve Yahudilerin gerek Osmanlı'da gerekse Amerika ve diğer Avrupa ülkelerinde etkisi (iktisadi, sosyokültürel ve siyasi) zamanla değişkenlik göstererek günümüze kadar gelecektir. Son olarak Endülüslülerin Osmanlı Devleti'ne göçü, Osmanlı Devleti'nin ve halkının göçmen unsurlara karşı tutumu ve Osmanlı entegrasyonunun başarısının altındaki sebepler ve bu başarının sonuçları yer alacaktır. Osmanlı bünyesinde yer alan Endülüslü göçmenlerin entegrasyonu sırasında birtakım problemler olmuşsa da bu problemler zamanla en aza indirgenerek, çeşitli imtiyazlar tanınarak, çeşitli meslek grupları ve ticaret yoluyla zamanla refah seviyeleri artmış gerek diplomaside gerek askeri alanda gerekse saray bünyesinde önemli işler başarmış olmakla birlikte kendileri ile gelen Endülüs kültürüyle de Osmanlı içerisinde yer alan renkliliği daha da canlandırmışlardır. Göç öncesinde, göç esnasında ve göç sonrasında meydana gelen olaylar, edisyon kritik yöntemi ile tahlil edilecek, olaylara sadece Doğu perspektifinden değil aynı zamanda Batı perspektifinden de bakılmaya çalışılacak olup gerek doğulu gerekse batılı tarihçilerin anlatımları göz önünde bulundurularak çalışma sonlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Reconquista, Müdeccenler, Sefahadlar, Endülüs, Osmanlı, Göç, Uyum

CELALİ İSYANLARI'NIN MUSİKİ SANATINA YANSIMASI

İrem ÇETİNKOL

Özet

Musiki, insanın duygu ve düşüncelerini ses aracılığı ile yansıtmasıdır. Tarih boyunca yazılan, bestelenen ve icra edilen musiki eserleri tarihe tanıklık etmekle kalmayıp tarih kitaplarında yazmayan birçok bilgiyi ezgilerle aktarmış ve tarih bilimine yardımcı sanat dalı olmuştur. Osmanlı Devleti'nde toplumsal ve ekonomik yapının bozulmasıyla ortaya çıkan isyana Celali İsyanları denir. Celali İsyanları XVI. yüzyılın sonu XVII. yüzyılın başında özellikle Osmanlı

Anadolu'sunda ve doğu vilayetlerinde ciddi yıkımlara yol açmış, yaşanan dış siyasi hadiselerle paralel Osmanlı Devleti'ni ciddi sorunlara sürüklemiş, dönemine damga vurmuş önemli bir hadisedir. Celali İsyânını durdurmak üzere Anadolu Seferine çıkan Kuyucu Murat Paşa yüzbinlerce Anadolu Türk'ünü katletmiş ve kuyular kazıp öldürdüğü Türkleri kuyulara doldurmuştur. Bu olaylara tanıklık eden dönemin aşıkları bu olaylardan etkilenmiş ve bu olayları eserlerine yansıtmışlardır. Türk Tarihinde mühim bir hadise olan Celali İsyânları'nın musiki sanatına etkisi şimdiye kadar araştırılmamış bir konu olup, bugüne kadar hiçbir ilmi çalışma yapılmamış ve incelenmemiştir. Bu çalışmamızda Celali İsyânları'nın o döneme tanıklık etmiş aşıkların yazmış olduğu ve musikiye kaynaklık eden şiirleri üzerinden Celali İsyânları'nın etkisinin musiki sanatına nasıl yansıdığını ortaya koyacağız. Celali İsyânları Anadolu halkını ilgilendirdiği için, bugün sosyal tekamülümüzü aydınlatmış ve bu bakımından büyük bir önem kazanmıştır dolayısıyla çalışmamızda ek olarak günümüzde Celali İsyânları'nın etkisi olan musiki eserlerinin de üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Celali İsyânları, Musiki, Osmanlı Devleti, Anadolu, Kuyucu Murat Paşa, Katliam

TÜRK SINEMASINDA GÖÇ UNSURU

Habibe AKTÜRK

Özet

Coğrafi, ekonomik, toplumsal, hukuki, kültürel ve siyasi olarak toplum yapısını doğrudan etkileyen nüfus hareketi olan göç, birçok yönüyle tarihin konusudur. Araştırmamızın amacı; sadece göç olgusunu ayrıntılı bir şekilde anlatmak değil, kültürel açıdan da beyaz perdeye yansımalarına yer verip tarihi açıdan değerlendirmektir. Beyaz perdede göç olgusu yansıtılırken kullanılan mekânlar; ekonomik yetersizlikler, başlık parasını denkleştirme, kan davaları, miras, define vb. konuların sebep-sonuç gösterimini ilk anda ortaya koymaktadır. Göçün beyazperdeye yansımadaki mekânlar oldukça dikkat çekmektedir. Bu mekânlar; Haydarpaşa Garı'na giden uzun tren yolculukları veya Harem Terminali'ndeki büyük umutlar ya da geçmişten günümüze hemen hemen herkesin sevgilisi olan İstanbul Boğazı gibi mekânlar göze çarpmaktadır. Çünkü o dönemdeki insanların inanışları "İstanbul'un taşı toprağı altındandır." şeklindedir. Yani oraya giden herkesin amacı; istihdamdan yararlanarak iş bulup, hızlı bir şekilde zengin olmaktır. Çünkü işsizliğe ve parasızlığa çözüm olarak düşünülen tek çare göçtür. Göç eden insanların, şehir ve köy hayatı arasında sıkışıp kalmaları beyaz perdede de görüldüğü üzere o döneme ait olan hem köy hem de kent kıyafetleriyle oldukça dikkat çekmektedir. Örneğin; şalvar, basma kıyafetler, fistanlar, köstekli saatler, kepli şapkalar, takım elbise ceketleri, vb. şeklindedir. İleriki kuşaklar için bu görüntüler belki komiklikten başka bir anlam ifade edemeyebilir ancak tarih araştırmacıları için sinema filmleri, birinci elden kaynak görevi üstlenmektedir. Hatta bir de dikkat çekmekte olan diğer bir nokta ise; eski bavullarla, sepetlerle de İstanbul'a gelmeleridir. Bu göç şekli günümüze kadar uzanan tarımcılık ve hayvancılığın hızla giderek tükenmesine sebep olmuştur. Araştırmada uzun zaman devam eden köyden şehre göç olgusu 1960'lı yıllardan sonra çarpık şehirleşme ile gecekondulaşma, işçi, vb. konuların ortaya nasıl ve neden çıktığı ele alınacaktır. Bildiride, Köyden İndim Şehire, Gurbetçi Şaban, Züğürt Ağa, Banker Bilo, Şehirdeki Yabancı, Azap, Anadolu Çocuğu, Gurbet Kuşları, Bitmeyen Yol, Duvara Karşı, Almanyada Bir Türk Kızı, Sarı Mercedes gibi filmlerden hareketle göçün ortaya çıkardığı hususların tarihsel süreci neden sonuç ilişkisiyle konu alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Türk Sineması, Gurbet, Para, İstihdam

BALKAN GÖÇMENLERİNİN ANADOLU TOPRAKLARI ÜZERİNDE KÜLTÜREL ETKİLERİ

Merve ARSLAN

Özet

Ülke içerisinde veya ülkeden ülkeye yer değiştirme anlamında olup ekonomik, sosyal, siyasi ve doğal sebepler ile meydana gelen göçler, göç edilen mekân ve bu mekânda yaşayan insanlar üzerinde farklı şekillerde etkisini göstermiştir. Anadolu topraklarını etkileyen göçlerden biri olan Balkan göçleri, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda ve 1912-1913 Balkan Savaşları'nda Osmanlı Devleti'nin yenilgisi sonucu ortaya çıkmış ve bu göçler dönem dönem devam etmiştir. Göç sırasında ve sonrasında bir takım sıkıntılar yaşansa da Balkan göçmenleri ile Anadolu halkı ortak bir kültüre sahip olduğu için göçmenler ile yerli halk arasında çatışma değil birlik ve beraberlik ortamı oluşmuştur. Bu birlik ve beraberlik ortamı hem sahip olunan değerlerin korunmasını hem de karşılıklı etkileşimi sağlamıştır. Geldikleri bu topraklara kendi değer ve kültürlerini de getiren göçmen halk, yeme-içme, giyim-kuşam, müzik, edebiyat vb. yönlerden katkı sağlamıştır. Tarım faaliyeti konusunda aktif olan Balkan göçmenleri bu alanda da Anadolu'da değişime sebep olmuşlardır. Balkan göçmenleri aynı zamanda Anadolu topraklarında Müslüman-Türk kimliğini pekiştirmiş ve güçlendirmişlerdir. Fakat Anadolu'da artan nüfus barınma problemlerini de beraberinde getirmiştir. Balkan göçleri sonucunda gerçekleşen bu değişimler Anadolu kültüründe kendisini nasıl göstermiştir? Çalışmada, tez çalışmalarından, kaleme alınan kitaplardan ve çekilen belgesellerden yararlanarak Balkan göçlerinin siyasi tarihi kısmından kısaca bahsedip ardından göçmenlerin Anadolu'da nasıl bir değişim ortaya koyduklarını sunacağım.

Anahtar Kelimeler: Göç, Balkanlar, Kültür, Anadolu, Kimlik, Müslüman-Türk

SELÇUKLU DÜNYASINDA BATINÎ HAREKETİ

Bilal TÜRKMAN

Özet

Din olgusu, toplumları tarihin çeşitli zamanlarında farklı gruplar halinde harekete geçirmiştir. Hz. Muhammed'in vefatından bir süre sonra İslam dünyasında birtakım fikrî ve siyasî ayrılıklar olmuş, halef tayini sorunu birçok mezhebin meydana gelmesine zemin hazırlamıştır. Bu süreç Bâtınilik mezhebinin de tarih sahnesine çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bâtınilik, İslam'ın temel hükümlerini diğer bütün Müslümanlardan farklı olarak kendilerince yorumlayıp din anlayışında inkâra kadar giden, inançla alakalı fikirlerin yanı sıra azami derecede gizli bir şekilde teşkilatlanan, örgütler aracılığıyla merkezi yönetime karşı girişilen isyan hareketidir. Bu hareket İslâm tarihinde gerek inanç boyutunda gerekse siyasi boyutta önemli etkiler bırakmıştır. Bâtıniler, Selçuklular döneminde bazı devlet adamlarını ve âlimleri öldürmüş, Selçuklu devletini bölme girişimlerinde bulunmuş ve Selçuklu merkezi idaresinden ayrılmak hasebiyle Fatimi ve Karmati devletlerini kurmuşlardır. İslam coğrafyasında Sünnilerin temsilcisi durumundaki Abbasi Devleti eski gücünden uzakken, Şiiilerin temsilcisi Fatimi Devleti, kendilerine hedef olarak Abbasileri seçmiştir. Sünni görüşün koruyuculuğunu üstlenen Selçuklular, Abbasi halifesini Şii belasından kurtardıktan sonra bunların İslam dünyasındaki

fitnelerine son vererek Sünni düşüncenin güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmuştur. Fatımi Devleti ise bu durumu tersine çevirebilmek için bir takım siyasi ve askeri girişimlerde bulunmuşlardır. Bu girişimlerden sonuç alınamayınca Fatımiler propaganda yoluyla muhalefet ettikleri Sünni görüşün tesirini azaltarak etkisiz hale getirmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda Fatımiler, Şii mezhebinin İsmailiyye koluna destek vermişlerdir. Selçukluların, Sünnilerin koruyuculuğunu üstlenmesi Fatımilerin işlerini zorlaştırmış, Fatımiler de buna karşılık olarak silahlı propaganda yapmakta sakınca görmeyip bu mücadeleyi şiddet ve korkuya dayanan psikolojik bir savaş boyutuna taşımıştır. Batıniler de bu noktada Şii öğretisinin yayılmasında baskı ve terör aracı olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Çalışmamızda bu Batınilik hareketinin Selçuklu dünyası üzerindeki tesirini ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu, Batınilik, İsyan

SELÇUKLU VE OSMANLI ŞEHZADE İSYANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI Ceyda ÇINAR

Özet

Tarih sahnesine çıktığı ilk andan itibaren Türklerde devlet anlayışı kutsaldır ve ne olursa olsun devamlılığı esas almaktadır. Geçmişten günümüze devletin korunması uğrunda nice mücadeleler gerçekleşmiş, nice canlar feda edilmiş veya edilmek zorunda kalınmıştır. Özellikle Türklerin günümüz algısını oluşturan ve tarih sahnesinde büyük rollere sahip olan Selçuklu ve Osmanlı Devletleri'nde buna çok fazla şahit olmaktadır. Devlet kurmak, devleti korumak ve devam ettirmenin önemli olması kadar ona hükmedecek kişinin vasıfları da önem arz etmektedir. Bu vasıfların Tanrı tarafından gönderildiği İslam öncesi Kut anlayışı İslamiyet ile birlikte farklı şekilde devam etmiştir. Hükümdar ve hanedana karşı duyulan saygı bunun göstergesidir. Hükümdar ve ailesinin ortak malı durumundaki bu inanış beraberinde birçok taht kavgasına, bu kavgalarla birlikte yönetici ve devlete karşı birçok isyana neden olmuştur. İsyanlar içinde şehzadelerin mücadeleleri de büyük önem taşımaktadır. Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı devletlerindeki şehzade isyanların ele alınacağı bu bildiride şehzadelerin başlatmış oldukları isyanlar sebepleri ve sonuçları açısından karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şehzade, İsyan, Osmanlı, Selçuklu, Taht Mücadelesi

BABAİLER VE KÖSEDAĞ BOZGUNU Merve BAYRAM

Özet

Türkiye Selçuklu Devletinin, Moğol Baycu Noyan komutasındaki ordularla karşılaştığı Köse- dağ Savaşı'nın seyri esnasında gerçekleşen olaylar ve sonuçları bakımından incelenmesi gereken Türk tarihinin kaydettiği önemli savaşlardan birisi olmuştur. Savaş öncesinde Türkiye Selçukluları iç isyanlar yüzünden sarsıntıya uğramıştır. Savaşın başından itibaren de hatalı kararlar veren Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev ve savaşa iştirak edenlerin oynadıkları roller sonucunda, Moğol ordusu kolay bir zafer kazanmıştır. Selçuklular idaresinde cennet gibi olan ve halkına saadet günlerini yaşatan Anadolu, hiçbir mukavemet görmeden ilerleyen ve yeryüzünü alt üst eden Moğol ordusu tarafından istila edilmiştir. Bu yenilginin altında hiç

şüphesiz birçok sebep yatmaktadır. Baba İshak tarafından başlatılan Babailer isyanı her ne kadar bastırılmış olsa bile Köseadağ yenilgisinde etkileri büyüktür. İsyân bastırılmış olsa da etki alanı çok geniş olduğundan devletin kontrol gücü bazı bölgelerde önemli ölçüde zafiyete uğramıştır. Babai isyanının Köseadağ savaşı açısından etkilerinin üzerinde durulacağı bu bildiride, henüz iyi bir teşhise varılamamış Babai isyanı ve sonrasında ortaya çıkan Babailik tarikatının karşılaştırması yapılacak ve bu iki konunun ayırımına da değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Babai, Köseadağ, Selçuklu

BABAÎ İSYANI İLE ŞEYH BEDRETTİN İSYANININ KARŞILAŞTIRILMASI

Kaan MUSLU

Özet

Türk-İslam tarihinde heterodoks tarzda vuku bulan birçok isyana rastlamak mümkündür. Ancak gerçekleşen bu isyanlardan Babai isyanı ve Şeyh Bedrettin isyanı diğer isyanlara nazaran daha geniş kapsamlı oluşları, taşıdıkları mesihanik karakter ve toplumsal yapıyı etkileyebilecek önemli dini-sosyal yankılara sebep olmasından dolayı birbirlerine diğer ayaklanmalardan daha çok benzerlik gösterir. Konu edindiğimiz bu iki isyanı amaçsal ve yapısal özellik bakımından inceleyip iki hareket arasında ki benzerlik ve önemli farkları gözler önüne sermeye çalışacağız. İsyânın karakteri ve liderlerinin kimlikleri açısından inceleme ve karşılaştırma yapılacak ve sonuç olarak iki isyan arasındaki benzerliği ortaya koymaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İsyân, Hetedoroks, Mesihanik

TÜRKİSTANDA MİLLÎ BİR DİRENİŞ: BASMACI HAREKETİ

Yunus Emre ERTÜRK

Özet

Basmacı Hareketi, Bolşevik İhtilali'nden sonra 1918'de başlayıp 1930 yılına kadar devam etmiştir. Bu hareketin amacı Türkistan'ı Rus işgalinden kurtarmaktadır. Enver Paşa'nın katılımıyla hareket gerçek bir lidere sahip oldu. Enver Paşa bölgeye gelmeden önce Teşkilat-ı Mahsusa'ya görevler vererek örgütlenmeyi sağladı. Bu hareketin lideri bazılarına göre Zeki Velidi Togan olup, genel görüş Enver Paşa'nın bu hareketin kurucusu ve lideri olduğudur. Basmacılar içinde tam bir bütünlük olmadığı için Enver Paşa şanssızlıklar yaşayıp planlarını uygulayamamıştır. Basmacı Hareketi'nin başlangıcı, gelişim süreci ve Türkistan Coğrafyası'na etkisinin ele alınacağı bu bildiride ayrıca bu harekette Enver Paşa'nın rolü ve istediği desteği görememesi değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Enver Paşa, Zeki Velidi Togan, Sovyet Rusya

KIRIM SAVAŞINDAN SONRA ESKİŞEHİRE YERLEŞTİRİLEN KIRIM TÜRKLERİ

Semanur CANPUNAR

Özet

Osmanlı İmparatorluğunun dağılma sürecine girmesi, sadece siyasî ve askerî gelişmelere yol açmamış, büyük toplumsal ve demografik değişimlere de neden olmuştur. 1856'da sona eren Kırım Savaşı'ndan sonra Rusya'nın bölgede hâkimiyet sağlamak amacıyla bölge halkını göçe zorlamıştır. Bunun sonucunda Kırım Türkleri Rusya idaresi tarafından kendi vatanlarında istenmeyen unsur olarak görülmüştür. Kırım'ı terk ederek din ve dil bağlarıyla bağlı bulundukları Osmanlı Devleti'ne göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Osmanlı topraklarına deniz, kara ve demiryolu ile gelmiş olan göçmenler önce geçici iskân bölgelerine daha sonra da sürekli olarak kalacakları yerlere yerleştirilmişlerdir. Anadolu'nun hemen her bölgesine göçmen yerleştirilmiş olmasına rağmen, boş arazilerin fazla olması, demiryolu gibi ulaşım imkânlarına sahip olması ve iklim özelliklerinin göçmenlere uygunluğu gibi bazı sebepler yüzünden Eskişehir bölgesine yoğun iskân yapılmıştır. Çalışmada Eskişehir'e getirilen Kırım Türkleri incelenmiştir. Eskişehir, köyleri ve şehir merkezi ile en fazla Kırım Türkünün bulunduğu ilimizdir. Eskişehir yöresine yerleşen Kırım Türkleri, ilk dönemlerde çeşitli sıkıntılarla karşılaşmışlardır. Yerli halk ile göçmenler arasında başta uyum problemi olmak üzere birçok sosyal ve ekonomik sorunlar yaşanmıştır. Çalışmada bu sorunlara ayrıntılı şekilde yer verilmiştir. Yerleştikleri köylerin ilk kurucuları olmuşlardır. Bu köylerin isimleri ve yerleşen kişilerin sayıları ele alınmıştır. Eskişehir'e yapılan göç ve iskânların, Eskişehir'in nüfusu, kültürel, ekonomik ve sosyal yapısı üzerindeki etkisi üstünde durulmuştur. Çalışmada kullanılan veriler Arşiv belgelerinden, dönemin gazetelerinden ve konu hakkında daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırım Türkü, Eskişehir, Osmanlı, Göç

93 HARBİ SONRASI TÜRKİYE' YE GÖÇEN POMAKLAR

Yasemin DEMİRCİ

Özet

Pomaklar, günümüzde Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Türkiye, az sayıda da Arnavutluk ve Kosova'da yaşayan, Slavca ağırlıklı dil konuşan Müslüman bir topluluktur. Konuştukları dil sebebiyle Bulgar, Yunan, Türk, Arap veya Slav asıllı oldukları yönünde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Pomakçanın içinde çok fazla Slavca kökenli kelimelerin bulunması Pomakların menşeleri ile ilgili farklı görüşlerin ileri sürülmesinde etkili olmuştur. Pomaklar ise kendilerini İslam vasıtasıyla Türklükle özdeşleştirmişlerdir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Pomakların menşelerine dair farklı görüşler mevcuttur. Araştırmada Pomakların kimlikleri hakkında inceleme yapılacaktır. 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı diğer Müslüman milletler gibi Bulgaristan'da yaşayan Pomakların da kaderini değiştirmiş ve onlar da yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalmışlardır. Binlerce aile Avrupa ülkelerine göç ederken çok sayıda Pomak nüfusu da Osmanlı hâkimiyeti altındaki yerlere gelmek durumunda kalmıştır. Bu göçler esnasında Pomaklar diğer muhacirlerde olduğu gibi çeşitli saldırılara maruz kalmışlardır. Muhelif zamanlarda göç eden Pomaklar Anadolu'nun Batı, Kuzey ve iç bölgelerine yerleştirilmişlerdir. 93 Harbi sonrasında dini, sosyal, ekonomik baskılara maruz kalmış, bazen çeşitli uy-

gulamalarla adeta göçe zorlanmış bazen de hicretleri engellenmeye çalışılarak güç durumunda bırakılmışlardır. Bu araştırmada 93 Harbi sonrasında çeşitli Balkan şehirlerinden Türkiye'ye göç eden Pomakların maruz kaldıkları baskılar, göç sürecinde yaşadıkları sıkıntılar ve iskân edildikleri yerler tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pomak, Savaş, Göç, İskân, Osmanlı, Rus

II. ABDÜLHAMİT DÖNEMİNDE KIRIM'DAN ANADOLU'YA YAPILAN TATAR GÖÇLERİ"

Hülya ARSLAN

Özet

Konar-göçer bir yaşam tarzına sahip olan toplumların hayatında “göç” her daim var olmuştur. Ekonomi, iklim, coğrafi, siyasi ve savaş gibi nedenlerle yapılan göçler toplumların tarihinde derin izler bırakmıştır. XIX. yüzyılda Rusya'nın Kırım'ı ilhakıyla başlayan süreç, Kırım Tatarlarının tarihinin ve kaderinin değişmesine yol açmıştır. 93 Harbi sonrası Rusların Kırım halkına yönelik baskı ve işkenceleri sonucu, Tatarlara yönelik başlatılan tehcir politikaları neticesinde en fazla göç alan devletlerin başında hiç şüphesiz Osmanlı Devleti gelmektedir. Kırım Tatarlarının Osmanlı Devleti'nin merkezi durumundaki Anadolu coğrafyasına yönelik bu yolculuğu hiç de kolay geçmemiştir. Anadolu'ya ulaşabilenler kendilerini şanslı addetmişlerdir. Anadolu'da sosyal hareketliliğin hız kazanmasıyla siyasi, sosyal ve ekonomik hayatta sarsıntıya yol açan Tatar göçlerinin toplum ve devlet üzerindeki yıkıcı etkisini azaltmak için II. Abdülhamit gerekli tedbirler almış, iskân siyasetiyle Tatarları kontrol altında tutmak istemiştir. Bu dönemde Osmanlı'nın göç politikasında devlet ve yerel unsurlar tarafından bazı sıkıntılar yaşansa bile Osmanlı Devleti'nin göç politikasında oldukça başarılı olduğu görülmektedir. Çalışmada öncelikle göç olgusu, Kırım'ın coğrafyası ve konumu, Tatar göçlerine neden olan 93 Harbi'nin genel seyri, savaş sonrası Anadolu'ya gelen Tatarlara uygulanan iskân siyaseti ve yerleştirildiği bazı bölgeler değerlendirilecektir. Göç sırasında ve sonrasında yaşanan güçlükler, Osmanlı Devleti'nin göç politikası ve II. Abdülhamit döneminde Kırım'dan Anadolu'ya yapılan Tatar göçlerinin Osmanlı Devleti'ne etkileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kırım, Tatar, Anadolu, Osmanlı

OSMANLI DÖNEMİ ERMENİ İSYANLARININ GÜNÜMÜZ TÜRK-ERMENİ İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Cansu TARAKÇI

Özet

Selçuklu fethinden önce Anadolu'nun doğu bölgesinde yaşayan Ermeniler, Osmanlılar'dan önce Selçuklu'yu kurtarıcı olarak görmüş, Osmanlı zamanında ise onların vatandaşı olmuştur. Osmanlılar onlara çağın ötesinde büyük bir hoşgörü ile yaklaşmış dillerine, dinlerine saygı göstermiştir. Öyle ki Osmanlı tarafından onlara sadık millet anlamına gelen “Millet-i Sadıka” unvanı verilmiştir. Ancak, 1878 yılında başlayan gerek dış güçlerin desteği, gerekse Ermenilerin kendi içindeki destek ile oluşan Ermeni isyanları sonucu yaşanan olaylar, bu iki millet arasındaki ilişkileri günden güne değişikliğe yol açmıştır. Bu isyanların sonucunda ortaya çıkan gelişmeler, halen günümüzde Orta Doğu'da güçlü olan Türkiye ve Ermenistan devletlerinin ilişkilerine etkilerini elimizdeki gazete, dergi gibi haber kaynaklarından faydalananarak siyasi, sosyal ve ekonomik yönden yorumlayacağız.

Anahtar Kelimeler: Ermeni, Osmanlı, İsyan

OSMANLI DEVLETİ'NDE ERMENİ VE SIRP İSYANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Gülen TAŞCI

Özet

Osmanlı Devleti, geniş sınırları içerisinde farklı kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Uyguladığı politikalar sayesinde milletlerin kültürlerini ve geleneksel değerlerini korumalarına izin vermiştir. Bir arada yaşayan farklı kültürde ki milletler hem birbirlerini etkilemiş hem de etkilenmiştir. Osmanlı Devleti'nde ortak bir kültür oluşturmuşlardır. Ancak ulus- devlet anlayışının yaygınlaşması ve bir ideoloji haline gelmesinden sonra ortak kültür fikri yerine milletler bağımsızlıklarını istemişler ve bunun için isyan niteliğinde devlete karşı bir mücadeleye girişmişlerdir. Bağımsızlık amacıyla harekete geçen milletlerin taleplerine de batılı devletlerce destek verilmiştir. Bildirimizde bağımsız ulus-devlet kurmak amacıyla Anadolu topraklarında yaşayan ve Milleti-i sadıka olarak anılan Ermenilerin isyanı ile Balkan coğrafyasında başlayan Sırp isyanını değerlendireceğiz. Farklı coğrafyalarda başlayan Ermeni ve Sırp isyanları önceki araştırmalarda daha çok tek başlarına ele alınmış, herhangi bir karşılaştırma yapılmamıştır. Bildirimizde Osmanlı Devleti içerisinde çıkan, farklı coğrafyalarda cereyan eden söz konusu isyanların çıkış nedenleri, etkileri ve sonuçları kapsamında karşılaştırmalı olarak ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, İsyan, Ermeni, Sırp

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA MİLLİYETÇİ HAREKETLER

Rümeysa ÖZ

Özet

Milliyetçilik, tarihsel süreç içinde ortak toplumsal kimlik yaratılabilmesi yolunda önemli işlevleri olan bir ideolojidir. Birçok toplumda milliyetçilik, büyük toplumsal kesimleri etkilemiş, ulusal kimliğin oluşumu sürecinde önemli siyasal sonuçların doğmasına neden olmuştur. Milliyetçilik isyanları, XIX. Yüzyılda Osmanlı egemenliğinde yaşayan Balkan uluslarının bağımsız devletler kurmak için çıkarmış oldukları isyanlara denilmektedir. Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı İmparatorluğu, Fransız ihtilalinin getirdiği ulusçuluk akımından en fazla etkilenen devlettir. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Rusya başta olmak üzere İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti içinde yaşayan ulusları kışkırtmışlardır. Bu kışkırtmalar sonucunda Balkanlar'da Sırp ve Yunanlılar ayaklanmışlardır. Bu isyanların başlamasında; Milliyetçilik akımı, Rusların Balkanlar'daki halkı kışkırtmaları, mahalli yöneticilerin halka karşı yanlış politikalar uygulamaları, bazı toprakların savaşlar sırasında el değiştirmesi, Balkanlar'daki bir kısım toprakların savaş alanı durumuna gelmesi, Osmanlı yönetiminin bozulması yani merkezi otoritenin sarsılması etkili olmuştur. Bu sırada yapılan çeşitli atılımlar taşları yerinden oynatarak dengelerin değişmesini ortaya çıkarmıştır. Özellikle 1789'da gerçekleşen Fransız ihtilali imparatorlukları temelinden sarsmıştır. İhtilal sonrası yayılan milliyetçilik akımı kitleleri harekete geçirici büyük bir güç olmuştur. Bu akım kısa sürede Osmanlı toplumunda da karşılık bulmuş ve çok uluslu bir yapıda bulunan Osmanlı İmparatorluğu'nda da millî nitelikli hareketlenmeler baş göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda milliyetçilik, önce yabancı propagandası ve siyasî amaçlarla Hristiyan unsurlar arasında yayılmaya başlamıştır. Fransız ihtilali ile tohumlanan ve hürriyet fikriyle desteklenen milli-

yetçiliğin yayılması Osmanlı Devleti'nde ayaklanmalara yol açarak devletin bütünlüğünü tehdit etmeye başlayacaktır. Milliyetçilik hareketleri ve isyanların ele alınacağı bu bildiride Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanmış milliyetçilik hareketlerini ve isyanlarını tüm yönleri ile ele alınacaktır. Öncelikle milliyetçilik kavramının ortaya çıkışı ile ilgili bilgiler verdikten sonra, milliyetçilik isyanları konu başlığı altında Sırp isyanlarının sebep ve sonuçlarını, yaşanan Yunan isyanı ve Yunan isyanlarının sebep ve sonuçlarını, Yunan isyanları içerisinde Mora isyanı, Navarin olayı ve Osmanlı-Rus savaşı üzerinde durulacaktır. Bildirimimde aynı zamanda Sırp ve Yunan adı altında çıkan iki isyanın ortaya çıkışlarındaki ortak özellikleri de ele almış olmam yazılan bildirimi diğerlerinden ayıran en büyük faktör olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Ulus, Millet, Milliyetçilik Hareketleri, İsyân, Sırp İsyânı, Yunan İsyânı.

SIRP İSYANLARI'NIN ULUSLARARASI BOYUTU

Nurten YEDİKULE

Özet

Sırp isyanı (1804-1813), XIX. yüzyılda Rumeli'de Osmanlı rejiminin çözülüşünde önemli rol oynayan hadiselerden biridir. Dayı adıyla anılan yeniçeri ağalarının, ayanlarla giriştikleri rekabet, isyanın ortaya çıkmasında önemli bir yer teşkil etmiştir. Ayan-Dayı çatışması neticesinde Sırp topraklarında anarşi kol gezmeye başlamıştır. Bunun üzerine bölge ahali, ayanların da kışkırtmasıyla Dayılar'a karşı ayaklandı. İsyân başlangıçta sadece yerel boyutu haizdir. Bu evrede Osmanlı yönetimi; isyanı Dayılar rejimini bertaraf etmek için bir fırsat olarak değerlendirmiş ve isyancıları desteklemiştir. Daha sonraları Osmanlı kuvvetleri isyanı bastırmakta güçlük çekti. Bunda en önemli neden isyana karşı mücadele eden dağınık ve disiplinsiz halde bulunan Osmanlı kuvvetlerinin aralarındaki sürtüşmeler, çıkar ilişkileri ve emre itaatsizlikti. Hürşit Ahmet Paşa'nın isyanı bastırmakla bölgeye memur edilmesi üzerine Osmanlı orduları bir nebze olsa disiplin altına alındı. Ancak isyan kısa bir süre sonra bu yerel niteliğini aşarak uluslararası bir sorun haline gelmiş ve 1813 Ekim'inde sona ermesine kadar bu özelliğini muhafaza etmiştir. Bu çalışmam da Sırp isyanlarının uluslararası boyutu daha önce araştırılmış fakat Osmanlı Devleti'ne olan etkileri ile beraber ele alınmamıştır. Bende bu çalışmamda; Sırp isyanları nasıl uluslararası bir boyut haline gelmiştir? Bu isyanın uluslararası boyutunun temel etkileri nelerdir? Osmanlı Devleti'nin bu isyanlara karşı izlemiş olduğu politikalar nelerdir? Sırp isyanlarının Osmanlı'ya etkileri nelerdir? Bu süreç nasıl gerçekleşmiştir? Sonuçları neler getirmiştir? Şeklinde sorulara yanıt vermeye çalışacağım.

Anahtar Kelimeler: Sırplar, İsyân, Uluslararası, Osmanlı, Halk

RUSYA EMPERYALİZMİNE KARŞI BİR BAŞKALDIRI: ŞEYH ŞAMİL

Ahmet EKİNCİ

Özet

Kafkasya, Karadeniz ile Hazar Denizi arasındaki dağlık bölgeyi ifade eder. Karadeniz ile Azak Denizi'nin doğu kesimini ayıran Anapa yarım adasından başlayarak Hazar Denizi kıyısındaki Apşeron yarımadasına ulaşan Büyük Kafkas Dağları'nı ve iki yanında uzanan toprakları kap-

sar. Bölgenin adı da söz konusu sıradağlardan gelir. Bu bölge doğuyu ve batıyı birleştirmesi, stratejik, ekonomik ve jeopolitik avantajları nedeni ile bir cazibe merkezi haline gelerek yüzyıllarca yıl birçok savaşa sahne olmuştur. Konumuz kapsamında, bu savaşlarda başrolde bulunan Rusya ise bu cazibeye kapılmış olup çıkarları doğrultusunda Kiev Knezliği, (Росѣ, 882–1240) döneminden itibaren Kafkas topraklarına inmeyi bir vazife haline getirmişlerdir. Bu vazife doğrultusunda her fırsatı değerlendiren güçlü Rus Devleti karşısında 1797 yılında Dağıstan'ın Gimri köyünde doğan (Ali) Şeyh Şamil'in 1835 senesinde İmam Hamzat Bey'in ölümü ardından, Ruslar'ın müridizm, kendilerinin ise gazavât adını verdikleri direnişe imam seçilinceye kadar olan yolculuğu ve dahası 1871 senesinde vefatına kadar giriştiği Rusya'nın Kafkasya üzerindeki yayılmacı politikasına karşı gösterdiği direnç üzerine bir çalışma yapılacaktır. Çocukluğunda geçirdiği hastalıklara rağmen yılmak nedir bilmeyen bu yiğit Türk Beyi aldığı eğitimler doğrultusunda kazandığı hitabet, strateji ve dini konularda ki bilgi birikimi sayesinde gösterdiği özveri ve başarıları ile tarihe adını altın harflerle yazdırarak, düşmanı Rusların dahi saygısını kazanmayı başarmış bir Avar Türküdür. Hayatını Kafkasları özgür kılma yoluna adan Şeyh Şamil'in Osmanlı ve Rus Devleti'ne yazdığı mektuplar, anlaşmalar ve günümüze kadar yapılmış araştırmalar ışığında Rusya-Kafkasya savaşlarında Şeyh Şamil'in rolü ve önemi açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Şamil, Rusya, Kafkasya

19. YÜZYILDA RUSYA'NIN ANADOLU'DAN ERMENİSTAN BÖLGESİNE UYGULADIĞI GÖÇ POLİTİKASI

Büşra KALENDER

Özet

İnsanlar gerek doğa şartları gerek devlet politikaları gerek savaş gerekse isyanlardan dolayı göç etmişlerdir. Yapılan göçlerde devletlerin etkisi yadırganamayacak kadar fazladır. Çalışmada Rusların 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti topraklarından- kendi çıkarları için Anadolu topraklarından- bugünkü Ermenistan bölgesine yaptırdıkları Ermeni göçleri hakkında elde edilen bilgiler incelenecektir. Çalışmada Rus Çarı III. İvan zamanından başlatılabilecek Rusların Sıcak topraklara inme politikasından, bu politikada Ermenilerin üstlenmiş olduğu rolden, Osmanlı belgelerine yansımış olan Ermeni-Rus ilişkilerinden, Osmanlının Rusya'ya göç etmek isteyen Ermenileri yatıştırmak için yapmış olduğu çalışmalar ele alınacaktır. Ruslar tarafından, Azerbaycan ve Doğu Anadolu'dan Rusya'ya göç ettirilen Ermenilerden ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında ve sonrasında, Anadolu'dan Rusya'nın Kafkas topraklarına kitleler halinde Ermeni göç ettirilmiştir. Yaptırılan bu Ermeni göçlerinin temelinde Ermenileri asimile ederek, "Ermenisiz bir Ermenistan" kurarak yani Güney Kafkasya hâkimiyetini ele geçirmek sıcak denizlere inme amaçlarını gerçekleştirmek yatar. Göç ettirilen Ermenilerin göç ettikleri yerlerdeki insanlara karşı yaptıkları anlatılacaktır. Göç eden Ermenilerin göç ettikleri bölgeler ve sayıları tablo halinde gösterilecektir. Ayrıca Ermeniler yüzünden göç eden ya da öldürülmüş olan kişilerin sayısı yine tabloda ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Rusya, Ermeniler, Osmanlı Devleti

ÜRKÜN İSYANI'NIN KIRGIZ EDEBİYATINA YANSIMALARI

Songül ÇULCU

Özet

Kırgızlar Orta Asya'daki şüphesiz en önemli Türk boylarındandır. Tarih boyunca birçok yoldan geçen Kırgızlar 19.yüzyılın sonlarına doğru çarlık rejimi yönetimi altında yaşamaya başlamışlardır. 1867 yılında çarlık Rusya kendi yönetimin de olan Türk boylarını eyaletlere bölüp buraları asimile etmeye çalışmışlardır. Rusya asker sıkıntısı yaşadığı 1. dünya savaşı sırasında Kırgızları askere çağırmıştır. Barış döneminde uzun zamandır ikinci sınıf vatandaş olarak farklı muamele gören Kırgızlar, Rus hükümetinin bu çağrısını reddetmişlerdir. 4 Temmuz 1916'da Hocent'te başlayana ayaklanma ilişkin Çar Kararnamesi'ne karşı Hocent ve Semerkand vilayetlerinde halkın ayaklanması tüm Orta Asya'da isyanın başlamasına neden olmuştur. Temmuz'un ortalarında isyan artık Fergana ve Güney Kırgızistan'a yayılmıştır. Daha sonra hareketin tüm orta Asya'ya yayıldığı görülmüştür. Sömürge politikası uygulamaları sonucunda umutsuzluğa kapılan halk, yerli halkın geri kıtalarda çalıştırmasına ilişkin Çar Kararnamesine karşı Özbekistan'ın Cizak beldesinde ve Türkmenistan'ın Trans-Hazar beldesinde de daha sonradan küçük silahlı ayaklanmaya dönüşen kitlesel protestoyla tepki verilmiştir. Sömürgeciliğin merkezi olan Kuzey Kırgızistan Orta Asya halklarının isyan merkezine çevrilmiş. Sömürgecilerin insanlık dışı tutumlarından dolayı on binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Bu kaybedilen canlar ve yaşanan dram muhakkak edebiyata dökülmüş arşiv belgelerinde yer bulmuştur. Ürkün isyanına bizzat iştirak etmiş veya isyana katılmış olan akrabalarının anlattıklarını edebî bir üslûpla yeniden kaleme almış olan Kırgız halkını işleyeceğiz. Biz bu çalışmamızda, 1916 Ürkün İsyanı'nın kaynaklarından biri olarak gördüğümüz Kırgız edebî ürünlerine Ürkün hâdisesinin nasıl yansıdığını, Kırgız edebiyatı kaynakları üzerinden hareketle ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Ürkün, İsyan, Hockent, Rusya, Çar

AHISKA TÜRKLERİNİN SSCB BASKISI ALTINDAKİ GÖÇ SERÜVENİ UKRAYNA ÖRNEĞİ

Oğuzhan KARAGÖZ

Özet

Tarihin sürgün ve göç yaralarını taşıyan bir topluluk olan Ahıska Türkleri Sovyet Rusya'nın baskısı altında farklı bölgelere göç etmişlerdir. Ahıska Türkleri, 1944'ten beri, sadece sürgüne değil, farklı dönemlerde zorunlu göçlere de maruz kalmışlardır. ABD, Türkiye, Rusya, Kırgızistan, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Ukrayna, Kıbrıs ve Gürcistan'a göç ve sürgün edilen Ahıskalı Türklerin sorunları yıllardır çözülememiştir. Ahıska Türkleri göç ettiği ülkeler içerisinde oluşan siyasi sorunlar ve bulundukları ülkedeki iç karışıklıklardan dolayı tekrar güvenli bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır. Çalışmadaki Ukrayna örneği bizlere genele yayıldığında Ahıska Türklerinin tarihi süreçteki verdiği yaşam mücadelesine ışık tutacaktır. Ukrayna'daki Ahıska Türklerinin büyük bir kısmı, 1989'da, Fergana'da yaşanan çatışmalardan sonra bu ülkeye zorunlu göç eden Ahıska Türkleridir. Şubat 2014'te, Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesinden sonra Ukrayna'nın doğusunda (özellikle Donetsk ve Luhansk bölgelerinde) ayrılıkçı Rusların başlattığı silahlı çatışmalar, bölgede yaşayan Ahıska Türklerinin yaşamlarını tehdit etmeye başlamıştır. Çatışmalar sırasında birçok Ahıska Türkü evlerini ve topraklarını

terk ederek çatışma dışı bölgelerdeki akrabalarının yanlarına sığınmak zorunda kalmışlardır. Özellikle Kırım'a göç ve iskân eden Ahıskalılar yine Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sonucu birbiri ardına gelen baskı ve zulüm altında kalmaya maruz bırakılmıştır. Çalışmada veri toplama yöntemi ile resmi belgelerle göç eden ve iskân edildikleri bölgelerdeki sayısal analizi yapılacaktır. Analizden elde edilen veriler doğrultusunda Türkiye'deki göç ve iskân bölgeleri incelenip çalışmanın sonucu olarak Ukrayna'da yaşayan Ahıska Türklerinin sosyolojik açıdan Türkiye'ye göçü ve iskânı konusunda yaşadıkları zorluklar ve Türkiye'de iskân edildikten sonraki kimliksel bağlama dayalı kavram çatışması incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahıska Türkleri, Sürgün, Göç, Türkiye, Ukrayna

CELALİ İSYANLARININ NEDENLERİNE BİR PROJEKSİYON

Ali GÜLLÜ

Özet

On altıncı yüzyılın son on yılı ve XVII. yüzyılın ilk on yılına tekabül eden ve Osmanlı devlet düzenine karşı, başlıca resmi devlet görevlileri tarafından yapılan başkaldırıları Celali isyanları adıyla bilinmektedir. Bu mesele esasında, Anadolu halkını ilgilendirdiği için, sosyal durumumuzu anlamamızda önemli yere sahiptir. Bu çalışmamda Sam White: Osmanlı'da İsyan, Erhan Afyoncu: Sorularla Osmanlı İmparatorluğu, Suraiya Faroqhi: Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam, Mustafa Akdağ: Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası gibi kaynaklardan yararlanılıp, bu isyanların ekonomik, sosyal, psikolojik, siyasi ve coğrafi sebeplerinden bahsedilecektir. Ayrıca nüfusa ve ekonomik olaylara yönelirken harita ve tablolarla zenginleştirilecek ve mühimme defterlerinden faydalanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Celali, İsyan, Osmanlı İmparatorluğu

ŞAHKULU İSYANININ MEZHEPLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Hatice ÖZTÜRK

Özet

İran toprakları üzerinde Şahkulu isyanı ile devlet otoritesini arttıran ve inanç birliğine dayalı güçlü bir siyasi yapı inşa eden Safevi devleti, Anadolu'da ve İran'da Sünni/Şii mezhebini derinden etkileyen, her iki mezhebinde günümüzdeki şeklini almasına sebep olan birçok saldırgan ve yayılcı politikalar izlemiştir. Şahkulu isyanı ile bu politikaları daha geniş kitlelere ulaştırmakla kalmamış amaçlarını açıkça ortaya koymuşlardır. Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim, Safevilerin Şiiliği bir devlet inancı ve mezhebi olarak kabul etmesine, İran coğrafyasındaki yerleşik kitleleri Şiileştirmek için gönderilen resmi davet fermanlarına karşı, Safevi devletinde isyanlara katılan Türkmenlere doğu sınırlarını kapatmıştır. Ayrıca 1517'de Mısır'ı alması ve 74. İslam halifesi olması ile birlikte Sünnilik ilk kez resmi ideoloji haline gelmiştir. Mezhepler üzerinde oluşan bu yeni yapı Osmanlı/Safevi rekabetini daha da kızıştırmış, bölge Sünnilik ve Şiilik ekseninde yeni bir zıtlık sürecine girmiştir. Şahkulu isyanının mezhepleri nasıl etkilediğini incelediği bu bildirimizde, geçmişten günümüze hala devam eden etkileri ve özellikle Sünni tasavvufun beşiği olan İran coğrafyasında Sünniliğin nasıl silindiği konusu üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şiilik, Safevi, Şahkulu

CELALİ İSYANLARININ OSMANLI EKONOMİSİNE TESİRİ

Gülderen GÖNEN

Özet

Osmanlı imparatorluğu 600 yüzyıl gibi uzun bir zaman hüküm sürmüş bir devlettir. Bu kadar uzun süre ayakta kalma sebeplerinden biri de merkezîyetçi bir sistemle yönetilmiş olmasıdır. Bu sistemin iyi çalıştığı ve güçlü padişahlar olduğu zamanlarda devlet güçlenmiş ve genişlemiştir. Ama sistem bozulunca ve zayıf padişahlar başa geçince bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlardan biri de devlete karşı yapılan isyanlardır. Özellikle Celali İsyanları bunların en önemlilerindendir. İlk olarak Bozok'ta ayaklanan Şeyh Celal'den dolayı bu adı alan Celali isyanları 16-17. yy Osmanlı idaresinden memnun olmayan zümrelerin ve Şii eğilimli Türkmen grupların Safevi tahrikiyle devlete karşı ayaklanmasıdır. Ayrıca bu dönemde Anadolu'da çıkan bütün isyanlar bu ad ile anılmıştır. İsyanların siyasi, sosyal ve ekonomik tabii ki birçok sonucu olmuştur. Bu bildiride araştırma eserlerinden yararlanarak isyanların başlama sebepleri, nasıl geliştiği konularına kısaca değindikten sonra Celali isyanlarının Osmanlı ekonomisini nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Celali, Ekonomi

ANAYURT'TAN İLK ÇIKIŞLAR

Rabia ÖNAL

Özet

İnsanlığın en eski tarihlerinden beri varlığı bilinen göç, insanların bulundukları konumlarından çeşitli sebeplerle farklı bir coğrafyaya gitmeleri anlamına gelir. İnsanlığın doğuşundan itibaren her toplumda olduğu gibi Orta Asya bozkırını anayurt kabul eden kadim Türk topluluğunda da farklı zamanlarda farklı mekanlara göçler görülmüştür.. Bu göçlerin siyasi, sosyal, demografik ve ekolojik bir çok nedeni olmakla birlikte; en önemli nedeni Türk toplumunun bağımsızlık duygusudur. Orta Asya bozkırlarından çeşitli coğrafyalara dağılan Türkler, gitmiş oldukları yerlerde bir çok devlet kurmuş ve bu yerleri hakimiyet altına almışlardır. İlk çağlardan itibaren Orta Asya'dan başlayan Türklerin bu göç hareketleri gerek kendi yaşam tarzlarında gerekse gittikleri yerlerdeki kavimlerin yaşam tarzında büyük farklılıklara sebep olmuştur. Türklerin yapmış oldukları göçler sonucunda bir çok kavim bulundukları coğrafyalardan ayrılmış ve farklı istikametlere doğru ilerlemişlerdir. Türklerin yaptıkları bu göçlerden en büyük etkiye sahip olanı Kavimler Göçü'dür. Nitekim hem sebepleri hem de sonuçları açısından Türklerin gerçekleştirdiği en önemli göç hareketidir. Çalışmada Orta Asya'dan gerçekleşen ilk Türk göçleri, bu göçlerin nedenleri ve sonuçları, Türk toplumu ve diğer toplumlar üzerindeki etkisi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, Türk, Göç, Bozkır Kültürü, Konar-göçerlik, Kavimler Göçü

OĞUZLARIN BİR DİĞER YÜZÜ: İSYAN

Tolga GÜRBÜZ

Özet

Türk tarihi içerisinde çeşitli toplulukların, siyasi bağımsızlık elde etme, ekonomik sıkıntılarını giderme, daha iyi bir sosyal statüye sahip olma ve dinlerini istedikleri biçimde yaşayabilme gibi çeşitli neden ve isteklerle isyan etmeleri sıklıkla görülen bir olaydır. Tarihimizde gerçekleşen bu isyanların, özellikle büyük etkiye sahip olanlarının, aktörlerinden biri adına ilk kez Göktürk kitabelerinde rastlanan Oğuzlardır. Bu topluluk Oğuz Kağan destanına göre 24, Divan-ı Lügatü't – Türke göre de 22 boydan oluşmaktadır ve en kalabalık Türk boyudur. İlk olarak Göktürk devletinin, bu devletin yıkılması ile de Uygur devletinin tabiiyeti altına girmişlerdir. Daha sonra ki süreçte Oğuz Yagbu Devleti, Selçuklular, Akkoyunlular, Karakoyunlular ve Osmanlı İmparatorluğu gibi devletler kurarak hem Türk hem de dünya tarihinde önemli bir yer edinmişlerdir. Önemli nüfusa ve askeri güce sahip olan Oğuzlar, hem tabi bulundukları hem de bizzat kurucu unsurunu oluşturdukları devletlere çeşitli sebeplerden dolayı isyan etmişlerdir. Bu isyanlar güçlü imparatorlukların yıkılmasına doğrudan yada dolaylı olarak neden olduğu gibi, dünya tarihini etkileyecek büyük imparatorlukların kurulmasına da vesile olmuştur. Bu bildiride Türk tarihi içerisinde Oğuz kitlelerinin meydana getirdiği isyanlar neden sonuç ilişkisi içerisinde incelenecek ve Türk tarihine olan olumlu-olumsuz sonuçları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Oğuzlar, İsyan, Selçuklu, Sultan Sencer

MOĞOL BASKISIYLA ANADOLU'YA GÖÇEN TÜRKLER

Murat TÜRKAN

Özet

Göç denilince akla şüphesiz ilk gelen kavim Türklerdir. Türkler tarihleri boyunca gerek yeni yurt arayışlarıyla, gerek verdikleri mücadeleler ile gerekse de baskılara dayanamayarak bulundukları yeri terk etmiştir. Genel itibariyle kendi istekleri üzerine göç eden Türkler 13.yüzyıla gelindiğin de coğrafyayı kasıp kavuran Moğol terörizminden nasiplenecektir. Çalışmanın amacı 13.yüzyılda başlayan Moğol baskısı üzerine yurtlarını terk eden Türkleri ve bu göçün temelini anlamaktır. Bu hususu incelerken Moğolların nasıl güçlendiğini bu konuma nasıl geldikleri de incelemeye çalışılacaktır. Kabile topluluklarına dayanan Moğollar dünya da eşine az rastlanır bir imparatorluk kurarak bulundukları bölgeyi ve hatta atlarını sürebildikleri her yere korku ve yıkım götürecektir. Bununla birlikte yükselen Türk medeniyetini, kültürel, sosyal, toplumsal anlamda inceleyip, Moğol yıkımına karşı nasıl direnmeye çalıştıklarını ve zamanın ileri gelen devletlerinden olan Türk devletlerinin dahi bu yıkım karşısında nasıl çaresiz bir şekilde kaldıklarını, bu kötü sondan canlarını kurtarmak uğruna her şeylerini bırakıp güvenli gördükleri bölgelere nasıl akın ettiklerini ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Moğollar, Anadolu, Orta Asya, Türkler

ŞEYH SAİT VE MENEMEN İSYANLARININ KARŞILAŞTIRMASI

Derya ÇUFADAR

Özet

Kurulu düzene veya devlet güçlerine karşı gelme itaatsizlik manasına gelen isyan, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni meşgul eden konulardan olmuştur. Cumhuriyetin ilanı ve halifeliğin kaldırılmasının ardından baş gösteren isyanlardan Şeyh Said İsyanı, 1925 yılında, görünürde şeriat ve hilafet yanlısı kişilerce başlatılmış ve kısa sürede Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde birden fazla ili içine alacak şekilde etkili olmuştur. Devletin Şeyh Said İsyanı'nı bastırmasından 5 yıl sonra (1930) tanık olduğu önemli bir isyan da Menemen Olayı olmuş, temelde Şeyh Said İsyanı ile aynı sebepten ortaya çıkan isyan Giritli Mehmet'in mehdilik iddiaları ve şeriatı geri getirme arzusuyla başlatılmıştır. Şeyh Said İsyanı gibi Menemen Olayı da başarılı olamamış, fakat döneminde devlet için yıpratıcı olmuştur. Bu bildiride sebepleri ve sonuçları yönünden benzerlik ve farklılıkları olan Şeyh Said İsyanı ve Menemen Olayı'nın başta dini, siyasi, sosyal ve etnik yönleri olmak üzere, olayların aktörleri, iç ve dış destek unsurları, isyanların coğrafi dağılımı, devletin isyanlara karşı aldığı tedbirler ve isyanların sonuçları yönünden karşılaştırması yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Said, Menemen, İsyan

ŞEYH SAİT İSYANINDA AŞİRETLERİN ROLÜ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Seda TOSUN

Özet

Cumhuriyet döneminin en önemli isyanlarından biri olan Şeyh Said isyanı ilk büyük ayaklanmadır. Şeyh Said isyanı 13 Şubat 1925 günü Diyarbakır'ın Piran köyünde başlamıştır. Şeyh Said isyanının önemli nedenlerinden biride aşiretlerin etkisi ve birçok aşiret reisinin Halifeliğin kaldırılmasından sonra medrese, tekke ve zaviyelerin kapatılmasının dini hassasiyetlerini sebep göstererek Ankara Hükümetine gösterdikleri tepkidir. Halifeliğin kaldırılmasından sonra (1924) bölgedeki aşiretler, Halife eksikliğini şeyh ve dervişlere yanaşarak gidermek istediler. Bu durumda bölgede güçlü olan şeyh ve mellelerin (imam ve din aydınları) daha da kuvvetlenmesine neden oldu. Halifeliğin kaldırılmış olması da Kürtlerin ayaklanmasında önemli rol oynamıştır. Kürt unsurunun çoğunlukta bulunduğu Musul üzerindeki Türk iddiası zayıflamıştır. Türk hükümetinin Kürt ayaklanmasına karşı aldığı sert önlemler Musul'daki mahalli Kürt ileri gelenlerinin tepkisine yol açmıştır. Kazım Karabekir Paşa, Şeyh Said isyanının çıkışındaki sebepleri şöyle sıralamıştır; doğu bölgesindeki cehaleti ve geri kalmışlığı, aşiretlerin varoluşlarına eğitimsizliğin ve işsizliğin kötülüklerin başı olduğuna dikkat çekerek genelde bölgedeki isyanların sebeplerinin bu etmenler olduğunu bildirmiştir. Diğer önemli bir sebep de II. Meşrutiyet'ten beri olgunlaşmaya başlayan Kürt Teali Cemiyeti'nin faaliyetleriyle beraber Kürt aşiretlerin güç kazanmasıdır. Kürt aşiretlerin çıkarmış oldukları isyanların bastırılmasına rağmen devlet otoritesinin ayaklanmanın çıkış sebeplerine tam olarak inil-

memesi de isyanın başlamasında etkili olmuştur. Bölgede çıkan her isyanda Kürt aşiretlerin etkisi vardır. En son olarak da Kürtçenin alınan kararla okullarda yasaklanması isyanın ciddi sebebidir. 1924 yılının sonunda Kürt bağımsızlık hareketinin öncüleri olan, Azadi üyelerinin tutuklanması, Kürt aşiret lideri ile şeyhler arasında öfke yarattı. Bunun yanında Kürt aşiret reisleri tarafından gerçekleştirilen Diyarbakır Kongre'sinde, Ankara Hükümeti'nden bölge ile birtakım adımların atılmasını istediler. Ancak Kürt aşiretlerin bu istekleri karşılıksız kalınca Aşiretler de kendilerine öncü aramaya başladılar. 1914'den beri örgütlenme içine giren Azadi üyeleri ile Kürt aşiret reisleri, 1924 yılında Palulu Şeyh Said'i önder olarak kabul ettiklerini söylediler. Böylece isyanın adı da Şeyh Sait isyanı oldu ve isyanın nasıl geliştiği anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Sait, İsyan, Aşiret, Kürt, Cumhuriyet

ŞEYH SAİD İSYANININ SONUÇLARINA BİR BAKIŞ

Tuğba ÇEVİK

Özet

Şeyh Sait isyanı Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından kısa bir süre sonra ortaya çıkan ilk geniş çaplı ayaklanmadır. 13 Şubat 1925 günü Diyarbakır'ın Piran köyünde ortaya çıkan bu isyan hareketi hızla komşu illere sıçramış ve kısa bir sürede ülkeyi tesiri altına almıştır. Büyük ölçüde tüm ülkeyi etkileyen bu isyan Cumhuriyete ve İnkılâplara karşı yapılmış ilk büyük ve geniş çaplı isyandır. Şeyh Sait isyanı ve bu isyanın sonuçları Türkiye Cumhuriyetini her açıdan etkilerken aynı zamanda diğer devletleri de etkilemiştir. Şeyh Sait İsyanı hem iç politika hem dış politikada etkili olmuştur. Devletin her alanını etkilemiştir. Bu isyan her açıdan büyük sonuçlar doğurmuştur. Siyasi, dini, ekonomi, mali, sosyal gibi birçok alanı etkilemiş ve bu alanlarda çeşitli sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayaklanma ülkenin her köşesinde etki göstermeye başlamış ve isyan ülkede büyük ölçüde tesir alanı yaratmıştır. Ve bu tesir alanı sonucunda ülkede çeşitli sonuçlar ve sorunlar ortaya çıkmıştır. Ayaklanma bastırılmış ama isyan sırasında Türk Ordusu büyük ölçüde yıpranmıştır. 5 Haziran 1925'de Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ayaklanmada etkisi olduğu gerekçesiyle kapatılır. Ayaklanmanın ortaya çıkması Musul sorunuyla yeterince ilgilenilememesine yol açmış ve 1926'da Ankara Antlaşması ile Irak İngiltere'ye verilmiştir. Türkiye Cumhuriyetine ve inkılaplara karşı yapılmış olan ilk isyan olan şeyh Sait isyanı bastırılmıştır. İsyanın genel anlamda önemli sonuçları bu şekildedir. İsyanın diğer alanlardaki etkileri ile beraber, sonuçları üzerinde kapsamlı bir şekilde çeşitli kaynaklar ve bilgilerle zenginleştirilerek Şeyh Sait isyanı sonuçları üzerinde durulacak ve ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Sait, İsyan, Ayaklanma

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ ANADOLU İSYANLARI VE ETKİLERİ

Selinay ERGENÇ

Özet

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti yenildikten sonra İtilaf Devletleri ile Mondros At-eşkes Antlaşmasını imzaladı (1918). Bu antlaşmaya göre Anadolu, İtilaf Devletleri'nce pay-laşıldı. Mustafa Kemal ve arkadaşları bu durumu kabul etmeyerek Anadolu'da Milli Mücadele hareketini başlattılar. Mustafa Kemal'in liderliğinde başlayan bu kurtuluş mücadelesine karşı İngiltere ve Fransa kendi tezlerini destekleyen cemiyetler kurarak Milli Mücadele hareketini etkisiz kılmaya çalıştılar. Bu cemiyetlere Pontus Rum Cemiyeti, Mavri Mira Cemiyeti, İn-giliz Muhitleri Cemiyeti, Kürt Teali Cemiyeti örnek olarak verilebilir. Bunun dışında İtilaf Devletleri, Anadolu'da bazı grup ve aşiretler ile işbirliği yaparak isyanların çıkmasına neden oldular. Bu isyanlar dolayısıyla Milli Mücadele hareketi bazı cephelerde zor duruma düştü. Mustafa Kemal ve arkadaşları Amasya, Erzurum, Sivas vb. yerlerde kongreler yaparak halkı Milli Mücadele hareketi etrafında toplamaya çağırdı. Halkın bu çağrıya olumlu cevap vermesi üzerine İngilizlerin baskısı ile Mustafa Kemal'in tutuklanması çabasına girildi. Vatansever komutan ve yöneticilerin gayretleri ile İtilaf Devletlerin Anadolu halkını birbirine düşürme stratejisi başarısız oldu. Ankara'da Büyük Milet Meclisi açılması sonrası İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletleri'nin gayretleri ile hem azınlıklar hem de bazı aşiretler isyan ettiler. Milli Mücadele'yi başarısızlığa uğratmak amacıyla çıkan bu isyanlardan Anzavur Ayaklanması ile azınlıkların çıkardıkları isyanlar ve Çerkez Ethem Olayı olumsuz etkiler bırakmıştır. Çerkez Ethem Ayaklanması doğrudan milli orduyu hedef almışken, Anzavur Ayaklanması İstanbul Hükümeti tarafından desteklenmiş, azınlıkların çıkardıkları isyanlar ise İtilaf Devletleri tarafından yönetilmiştir. Bu isyanlara karşı Hıyanet-i Vataniye Kanunu çıkarılarak İstiklal Mahkemeleri kurulmuş ve başarılı bir şekilde son bulmuştur. Bu isyanların etkisi ile 29 ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı sonrası çıkarılan yeni anayasada da düzenlemeler yapılmıştır. Bu isyanların en büyük zararlarından birisi düzenli orduya geçişi geciktirmesi ve Misak-ı Milli sınırlarının tam olarak elde edilememiş olmasıdır. Bu bildirimizde genel olarak İstanbul Hükümeti tarafından desteklenen isyanlar, İtilaf Devletleri'nce çıkarılan isyanlar ve azın-lıkların çıkardıkları isyanları inceleyeceğiz. Bildiri içeriğinde örneklerle bu konuyu anlatma-ya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, İsyân, Osmanlı Devleti, İtilaf devletleri, TBMM

İSTANBUL BASININDA MÜBADELE SONRASI TÜRKİYE' YE GELEN GÖÇERLER

Mehmet ÇETİNKAYA

Özet

Ülkelerin geleceğini siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel olarak şekillendiren göçler Türk ve Yunan halkı için önemli bir siyasal süreç olmuştur. Türk-Yunan nüfus mübadelesi, Lozan Kon-feransı'nda Türkiye ve Yunanistan arasındaki öncelikli sorunlardan birisiydi. 30 Ocak 1923 yılında, Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol'ün imzalanmasıyla çözüme kavuşturuldu. Kuruluş döneminde Türkiye Cumhuriyeti, sorunların üstesinden gelmek ve muhacirlere kalıcı bir iskân politikası

oluşturmak amacıyla Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâletine bağlı olarak faaliyet gösteren Aşair ve Muhacirin Müdüriyeti yerine 1923 yılında Mübadele ve İskân Vekâlet'ini kurdu. Dönemin gazeteleri mübadeleyi yakından takip ederek günü gününe halka bilgi vermeyi ve kamuoyunu aydınlatmayı amaçlamaktaydı. Çalışmada dönemin gazeteleri esas alınarak 20. yüzyılda Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilmiş olan nüfus mübadelesi sonrasında Türk mübadillerin Türkiye'ye getirilmesi, gelen mübadillerin iskân edildiği bölge ve şehirler, muhacirlere karşı devletin yaptığı yardımlar ve tüm bu olayların İstanbul basınına yansımaları incelenecektir. Yapılan incelemeler kapsamında Türkiye'ye gelen muhacirleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk etapta gemilerle ülkeye getirdiği ve onları iskân edinceye kadar misafirhanelerde misafir ettikleri, burada mübadillerin her türlü ihtiyaçlarının temin edildiği, Mübadele İmar ve İskân Bakanlığı kurularak mübadillerin sorunlarıyla devletin yakından ilgilenerek mübadillerin ihtiyaç duyduğu levazımı temin etmeye çalışıldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mübadele, Mübadil, Türkiye, Yunanistan, Basın

MÜBADELE SONRASINDA TÜRKİYE'YE GELEN MUHACİRLERİN İSKÂNI VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR: MUĞLA VE MERSİN ÖRNEĞİ

Kadriye ÜNAL

Özet

Bir yerden başka bir yere taşınma durumu olan göçün temelinde, hayatta kalma ve geçim kaygısı yatsa da siyasi sebeplerin doğurduğu etkenlerde vardır. I. Dünya Savaşından sonra imzalanan Lozan Antlaşması ile yaşanan Türkiye-Yunanistan arasında gerçekleşen mübadele bunun örneklerinden biridir. Çalışmamız da Türkiye ile Yunanistan arasındaki önemli anlaşmazlık konularından biri olan Türk – Rum Nüfus Mübadelesinin muhacirler üzerinde ki etkileri ele alınacaktır. Mübadele meselesi 30 Ocak 1923 tarihinde tarafların karşılıklı olarak imzaladıkları sözleşme ile çözüme ulaşmıştır. Bu sözleşme 23 Ağustos 1923 tarihinde 342 nolu kanun ile TBMM de tasdik edilerek yürürlüğe girmiş ve akabinde Türkiye'de yaşayan Rumlarla Yunanistan'da yaşayan Türkler yer değiştirmiştir. Yapılan gerekli hukuki düzenleme ve hazırlıkların ardından, Türkiye, çeşitli Balkan ülkelerinden muhacirlerin gelmesine ve farklı illere yerleşmelerine izin verdi. Hükümetin yayınladığı kararname ile muhacirlerin özel durumları da göz önünde bulundurularak uygun bölgelere yerleştirilmeleri kararlaştırıldı. “Muhacir Mübadele Komisyonu” Türkiye'ye gönderme hazırlıkları sırasında mübadillerin mesleklerine uygun iskân alanlarına gönderilmesine sağlamak için mesleklerini de belirlemeye çalışmıştır. Buna karşılık mübadiller için en önemli sorun yeni yerleştikleri bölgelere uyum sağlama ve yerel halkla kabullenme süreçlerinin uzun sürmesidir. Mübadillerin barındırılmaları, yerleştirilmeleri, konut sorununun çözümü, sosyo- kültürel uyumu ve mübadillere mal dağıtımını ayrı ayrı önem arz etmiştir. Yöntem olarak mübadeleye maruz kalan kişilerin ifadelerine göz atılacak, mübadelenin ilişkisi nedir, yaşanan mübadelenin gerekçesi, mübadeleye maruz kalan insanların durumu, yerleşmeleri, yerleştikleri Muğla, Mersin ve civarları, halk ile uyumsuzlukları, kültürel ve ekonomik zorlukları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Mübadele, Muhacir, Muğla, Mersin

EBEDİYETE GÖÇENLER: BALKAN ŞEHİRLERİNDE TÜRK GÖÇLERİ (1912-1915)

Adnan KÖROĞLU

Özet

Tarih boyunca birçok millet yaşadığı coğrafyadan göç etmiş veyahut siyasi baskılar sonucunda göç etmeye mecbur bırakılmıştır. Bütün göç olayları, farklı zaman ve biçimlerde ortaya çıkmıştır. Bu farklılığı yaratan en önemli etkenler ise, göç eden kitlenin ayrıldığı ve yerleştiği ülkelerin içinde bulunduğu koşullardır. Balkan coğrafyasında Müslüman halkların, her millettten Hristiyanların yan yana yaşadığı bir halklar topluluğu idi. Balkanlar, yüzyıllar boyunca kardeşçe bir yaşama kucak açmıştı. 19. yüzyılın başında Yunanistan'da patlayan ve Türklerin toptan bu coğrafyadan atılması için isyana dönüşmüş ve bu isyan, tüm Balkan ülkelerine model olmuştur. Osmanlı Balkanlar'dan atılırken, onun uzantısı sayılan Türkler, Arnavutlar, Boşnaklar, Pomaklar ya ölüm ya da süngülerin önünde Türkiye'ye sürüldü. Çalışma da Kavala, Drama, Strumnitsa, Serez Dedeoğlu Üsküp ve Lüleburgaz bölgelerinde, savaş öncesi nüfusun sayısının, Müslüman ve Gayrimüslim karşılaştırması hayatını kayıp eden yerli halkın durumu ve savaş sonrası kurulan Balkan ülkelerindeki, Müslüman nüfusu incelenecektir. 550 senelik Rumeli topraklarında, Osmanlı'nın Balkan coğrafyasında bıraktığı mirası olan reayanın 413 bin kişinin Anadolu'ya sığınırken, 632 bin kişinin ise açlık, hastalık ve kıyımının sonucunda mallarına el konulup ölüme terk edilmiş veyahut kurşunlanarak öldürülmüştür. Anadolu'ya göç eden nüfusun karşılaştıkları durumun, Balkanlarda demografik yapı da değişiminin etkilerini kültürel ve siyasi açıdan doğurmuş olduğu yeni sorunsal yapının neler olduğunun araştırılıp ortaya konulmasına çalışılacaktır. Araştırma yöntemi olarak Avrupa Devletlerinin raporlarında gerekse dönemin süreli yayınlarında etkileri, gerekse Osmanlı arşivlerinde ki belgeler ile incelenecektir. Araştırma sırasıyla Balkan tarihçilerin savaşın farklı dini zümrelere etkileri ve bu etkilerin doğurmuş olduğu çatışma sürecini işlenecek ve bu sürecin getirmiş olduğu ölümleri, tecavüzleri, işkenceler ve daha birçok olayın nüfus ile şehirler bağlantısını kurarak incelenecektir. Anahtar Kelimeler: Göç, Balkanlar, Savaş, Kıyım, Demografik yapı

BALKAN SAVAŞLARI DÖNEMİNDE MÜSLİM-GAYRİMÜSLİM İLİŞKİLERİNE BAKIŞ: SELANİK ÖRNEĞİ

Burak ÖZDEMİR

Özet

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu kargaşa ortamının etkisi ile önceleri birlikte yaşayan ulusların dış güçlerin rolüyle oluşturduğu bağımsızlık düşüncesi neticesinde, Müslim ve Gayrimüslim halkların ilişkileri bozulmuştur. Bu durum Balkanlar'da yaşayan ulusları, devletlerini kendi milletleri ile oluşturma amacına yönlendirmiştir. Araştırmada Müslim ve Gayrimüslim halkların Selanik'te bu ayrılıkçı tavırlar oluşmadan önceki hayatlarına değinilerek, Selanik halkının yaşayışları ve Yunan Hükümeti'nin Anadolu'dan Selanik'e göçen Rumları yerleştirmek için Müslümanları göçe zorlamakta kullandığı politikalar incelenecektir. Araştırma yöntemi olarak Balkan Savaşları kaynakları ile birlikte o dönem Yunanistan'da uygulanan kanunlar, dönemin çeşitli gazete haberleri, ayrıca baskıya maruz kalanların günlükleri kullanılacaktır. Bu yol izlenilerek Müslüman Türklerin, Balkan kültürünün önemli bir parçası olan Selanik'te bu politik sebepler sonucunda yaşadıkları ortaya konmaya çalışılacaktır. Müslümanlar ile aynı köylerde bulunan Rumların yaşadıkları da günlükleri ve nüfus kayıtları kullanılarak araştırılacak-

tır. Bu politikalar ile zarar gören ailelerin akıbetleri incelenecektir. Araştırma sonucunda söz edilen kaynaklara dayanılarak elde edilen, Balkanlar'da yaşayan Müslüman Türk ve Hristiyan Rum halklarının ilişkilerinin seyrinde siyasi sebeplerle ortaya çıkan değişim ve beraberinde gelişen Anadolu'ya Müslüman göçü, Selanik merkez alınarak ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gayrimüslim, Selanik, Müslim, Göç

YENİÇERİ İSYANLARI-KAHVEHANE İLİŞKİSİ

Büşra ŞİRİN

Özet

Kahvehane kültürü özellikle Osmanlı İmparatorluğu ile Anadolu coğrafyasında kendisine yer bulmuş bir kültürdür. Bu kapsamda ilk kahvehane türleri mahalle aralarında ortaya çıkmış türlerdir. Bunların temelinde esnafın ve yerel halkın birlikte vakit geçirme ve sohbet etme isteği bulunmasıdır. Dolayısıyla kurulan ilk kahvehane türleri esnaf kahvehaneleridir. Esnaf kahvehanelerinin akabinde yeniçeri kahvehaneleri ortaya çıkmış ve yeniçeri kahvehanelerinin kaldırılması ile de tulumbacı kahvehaneleri bu boşluğu doldurmuştur. Osmanlı döneminde her kahvehanenin kendine özgü başka bir deyiş ile nevi şahsına münhasır bir yönetim anlayışı bulunmakta idi. Bu bağlamda Osmanlı döneminin kendine özgü kahvehanelerinin başında yeniçeri kahvehaneleri gelmektedir. Tarihsel süreçte Yeniçeri kahvehaneleri 17.yüzyılda ilk defa kendini göstermeye başlamıştır. Bu noktada yeniçeri kahvehanelerinin ilk örneklerini İstanbul'da görmekteyiz. Osmanlı döneminin ilk zamanlarında yeniçerilerin evlenmeleri yasaktı zira sürekli savaş hali söz konusu olduğu için böyle bir uygulama söz konusuydu. Ancak zamanla yeniçerilere de evlenme izni verildi ve yeniçeriler evlenme izni ile birlikte kışlanın dışı kapalı hayatından sıyrılarak ticari yaşamda kendilerine yer edinmeye çalıştılar. Yeniçeri kahvehanelerinin kuruluşu da tam olarak bu döneme denk gelmektedir. Yeniçeri kahvehanelerinin kendine özgü yapısından kasıt yeniçerilerin kışla disiplininin tam anlamıyla soyutlanmamış olmaları ile yakından ilgilidir. Bu noktada yeniçeri kahvehanelerini de her yeniçeri olan kişinin açma yetkisi bulunmamaktaydı. Yeniçeri kahvehanelerinin ocak kurallarının geçerli olduğu disipliniyle askeri, Bektaşilikle özdeşleşmesiyle dini, devlet sohbeti denen muhalif düşüncelerin ve öfkelerin dile getirilmesiyle siyasi, açılmasına ilişkin kimi geleneksel törenleriyle folklorik olmak gibi birçok özelliği bulunmaktaydı.

Anahtar Kelimeler: Kahvehaneler, yeniçeriler

OSMANLI DEVLETİ'NDE SOFTA İSYANLARI

Duygu KAYA

Özet

Türk İslam Devletleri'nde eğitim faaliyetleri görülmekle birlikte ilk kurumsal anlamda eğitim faaliyetleri Büyük Selçuklu Devleti'nde görülmüştür. Büyük Selçuklu Devleti'nin veziri Nizam'ül Mülk'ün kurduğu ve sonradan Nizamiye Medreseleri adını alacak olan medreseler o dönemdeki en önemli ve başarılı eğitim kurumları olmakla beraber kendisinden sonra kurulan medreselere de örnek teşkil etmiştir. Türk İslam tarihinin en büyük devleti olan Osmanlı Devleti de medreselerini bu temel üzerine kurmuş ve çok daha ileriye taşımıştır. Osmanlı'da medreselerde eğitim hakkı her Müslüman'a verilirken ayrıca halka medrese eğitimini tamamladıktan sonra ulema ve seyyiye sınıflarında ilerleme, savaş meydanlarında başarı gösterip tımar alarak seyyiye sınıfına katılma hakları da verilmekteydi. Fakat halkın hem ganimet hem de tımar elde edebilmek için savaş meydanlarına yönelmeleri XVI. Yüzyıl'da tımarlı sipahilerin sayısının artmasına ve artık tımar alma şansının azalmasına neden olmuştur. Bunun üzerine halkta kendisi için bir diğer yükselme, sınıf atlama şansı olan medreseler üzerine yoğunlaşmıştır. XVI. yüzyılda başlayan bu medreselere yöneliş bu seferde ulema sınıfında yığılma yaşanmasına ve öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra bir işe başlayabilme şansının azalmasına neden olmuştur. Bu dönemde geleceğe yönelik umutları azalan, medresenin sıkı kuralları çerçevesinde sıkışan medrese öğrencileri yaşadıkları umutsuzluk ve psikolojik baskıya karşı tepkilerini devlete isyan ve halka zulmetme şeklinde dışa vurmaya başlamışlardır. Bu bildiride, XVI. yüzyıl da yaşanan medreselerde düzenin bozulması, öğrencilerin yaptığı yasadışı faaliyetler, kendi aralarında örgütlenmeleri ile bu isyanların en yoğun yaşandığı bölgelerdeki faaliyetleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Suhte, Anadolu, İçel, Celali, Medrese

KIBRIS'IN OSMANLI DEVLETİ'NİN FETHİNDEN SONRA DEĞİŞEN İSKÂN POLİTİKASI

Furkan PARLAK

Özet

Kıbrıs, Akdeniz'de Osmanlı hâkimiyetinin kesin olarak tesis edilmesi için fethedilmesi zaruri bir ada konumundaydı. Bu sebeple fetih faaliyeti 1 Ağustos 1571 tarihinde tamamlanmıştır. Kıbrıs'ın Osmanlıların fethinden sonra adanın imar ve iskânı için 21 Eylül 1571 tarihli padişahın fermanıyla şehir ve köylerden adaya mecburi iskân/sürgün yapılması kararlaştırılmıştır. Osmanlı Devleti adanın durumunu gözden geçirmek için tahrir yaptırarak adanın eksikliklerini ve ihtiyaçlarını tespit etmiştir. Elde edilen sonuçlara göre adayı kalkındırmak, şenlendirmek için sürgün usulüyle adaya çeşitli sınıflardan birçok insan getirilmiştir. Bu yöntemle adaya Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden binlerce Müslüman ve az miktarda da gayrimüslim getirilerek adada dengeli bir nüfus yaratılmak istenmiştir. İskân politikası çerçevesinde kendi istekleriyle gidenler olduğu gibi sürgün siyaseti de takip edilmiştir. Osmanlı idaresi adanın güvenliğini sağlamak ve atıl durumdaki topraklarını değerlendirmek amacıyla Orta Anadolu'dan adaya 1689 hane Türk nüfus nakletmiştir. 1581'de göç edenlerin hane sayısı 8 bine

çıkmiştir. 1831 tarihli Kıbrıs nüfus sayımına göre ada nüfusunun %34,4'ü Türk , %65,6'sı gayrimüslim unsurdan oluşmaktadır. Adanın idaresi geçici olarak 1878 yılında İngiltere'ye bırakılmıştır. Ancak otuz altı yıl sonra İngiltere 1914 yılında adayı ilhak kararı almıştır. Lozan Antlaşması'nın ardından Kıbrıs Türklerini olumsuz yönden etkileyen gelişmeler olmuş ve İngiliz vatandaşlığını kabul etmek istemeyen Türkler, her şeylerini satarak Anadolu'ya göç etmişlerdir. İngiliz yönetimi döneminde Ada Türklerinin karşılaştığı olumsuzluklar nüfusu da etkilemiştir. Nüfustaki Türk-Rum oranı Türkler aleyhine ve Rumlar lehine süratle değişmiştir. Adanın ENOSİS yani Yunanistan'a ilhak edilmesi ile bir kısım Türkler adada tutunmaya çalışırken diğer bir kısmı ise Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmışlardır. Çalışmada Osmanlı/Türk verilerinden hareketle adadaki değişen iskân politikası değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, İskân, Sürgün, Göç, Osmanlı, İngiltere, Yunanistan

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA 18. YÜZYIL MERKEZ-TAŞRA İLİŞKİLERİNİN BİR ÖRNEĞİ OLARAK “ODACIOĞLU SEYFULLAH İSYANI”

Kadriye TEKİN

Özet

Ayanlar çağı olarak da tabir edilen 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti “klasik” olarak ifade edilen eski sistemini yavaş yavaş terk ederek yeni kurumlar ve uygulamalar oluşturma yolunu tutmuştur. Bu değişimlerin en önemlilerinden biri vergi sisteminde olmuştur. Malikâne adı verilen yeni sistemler hem vergilerin halka dağıtımını hem de toplanmasında yerel ilişkilere sahip ailelere olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bununla bağlantılı bir diğer önemli sonuç ise celp sisteminde olmuştur ve artık sayıları azalan tımarlı eyalet askerlerinin yerine yine yerel ailelerin askerleriyle doldurulmaya çalışılmıştır. Böylece, eyalet idaresini büyük oranda ele alan ayan aileleri zaman zaman merkezi hükümet ve idaresini ele aldıkları yerel toplumla ciddi sorunlar yaşamışlardır. Bu bildiride benzer sorunlar yaşayan Aydos ayanı Odacıoğlu Seyfullah'ın ahaliye zulüm ederek devlet düzenine karşı çıkması ve sonrasında 1819'da idam edilmesi mevcut arşiv belgeleri ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayan, Odacıoğlu, Müttegallibe

CUMHURİYET TARİHİ BOYUNCA TÜRKİYE'YE GÖÇ EDENLERE KARŞI YASAL STATÜ VE YAKLAŞIMLARDAKİ DEĞİŞİMLER: SURİYE ÖRNEĞİ

Betül ARINAN

Özet

Türkiye, bulunduğu Orta Doğu coğrafyasındaki jeopolitik konumunun önemi nedeniyle tarih boyunca sürekli göç alan ve göç veren ülke haline gelmiştir. Özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'ye çeşitli yollarla göç eden veya göç ettirilen kitleler, Türkiye'deki nüfusun kısa bir sürede artmasına sebep olmuş bundan dolayı ortaya çıkan sorunlar ise Türkiye'de zor bir dönemin başlamasına neden olmuştur. 1923 sonrası Türkiye'de, “mübadele” kavramının yanında anlaşma dışı kalan “Gayri-mübadiller”, savaşta evsiz veya yurtsuz kalan

“Harikzedeler”, konut bulma zorluğu yaşayan “Mülteciler” ve “Memurlar” veya “Fuzuli Şagil” gibi statülerle anılan bu kitleler için 1929 yıllarında bakanlıklar kurulmuş ve temel yasal haklar verilmiştir. 1940-1960 yıllarında ise daha çok işçi göçü veren ülke konumunda olan Türkiye, 1990 yıllarının başından itibaren “sığınmacı” hareketlerinin yaşandığı bölge olmuştur. 2000-2012 yıllarında ise göçler İstanbul kenti odaklı olup “düzensiz göçmenler”, “Avrupalı göçmenler” adı altındaki kitleler için de “Göçler İdaresi” kurulmuş ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı kalınarak birtakım yasal haklar verilmiştir. Son olarak 2013 yılından itibaren Türkiye’ye gelen Suriyeli “misafirler” için Avrupa Birliği’ne uyum süreci dâhilinde gerekli yasal haklar verilmiştir. Çalışma da ise, cumhuriyetten günümüze Türkiye’ye gelen göçlerle birlikte göçmenlere bu statülerin hangi yasal yollarla verildiğine ve statülerin zamanla değişmesindeki nedenleri üzerinde durulurken ayrıca bu göçmen statülerin sosyal ve ekonomik hayata nasıl katkı yaptıkları üzerinde durularak Suriye örneği verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Göç, Göç Yasaları, Suriye

GÖÇÜN OLUMSUZ PSİKOLOJİK ETKİLERİ VE KAPSAYICI BİR YAKLAŞIM

Feyza YOSUNKAYA

Özet

Dünya genelinde göçün artan hızı, göç edenler ve bunlara ev sahipliği eden topluluklar arasında çeşitli psikolojik tepkilere neden olmuştur. Göçün kaotik ve karmaşık yönünü vurgulayan teorilerin aksine kapsayıcı bir psikolojik bakış açısı ile konuyu ele almak göçü anlama ve daha olumlu tepkiler oluşturma noktasında işe yarar olacaktır. Bu noktada göçün, toplumsal kapsayıcılığı güçlendiren, toplumu kucaklayan ve toplumlar arasında olumlu psikolojik tepkileri geliştiren bir yol olduğunu ileri sürmek mümkün olacaktır. Yapılan araştırmalar, göç ile ilişkilendirilen olumsuz niteliklerin ve buna bağlı tehdit ve dışlama duygularının ortaya çıkmasının göçmenlere ve göçler hakkındaki yanlış bilgi ve yorumlamalar ile ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Göçmenlere karşı olumsuz psikolojik algıların geliştirilmesinde etkili olan faktörlerin bazıları şu şekildedir; göçmenlerin göç ettikleri toplumun görüşlerini benimseme noktasında direnç gösterdikleri inancı, göçmenlerin içinde yaşadıkları yeni topluluğa uyum sağlama noktasında isteksiz oldukları düşüncesi, yerel ve ulusal politikalar içerisinde göçmenlerin ve ihtiyaçlarının üzerine yeterince önem verilmemesi, vb. Örneğin; Almanya’ya göç eden Türkler üzerinde yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bulgularda göçmenlerin be-densel, ruhsal ve sosyal sorunlar yaşadıkları belirtilmiştir. Özellikle ruhsal ve sosyal sorunlar açısından bakıldığında, Türk göçmenlerin Alman toplumuna karşı güvensizlik algıları, uyum sağlama ve bu topluma ait görüşleri benimsemeye direnç gösterilmesine neden olmuştur. Küresel göçün bir tehdit olarak giderek artan olumsuz algısına ve insan psikolojisi üzerindeki olumsuz etkisine dair yazılan raporlara rağmen, olumsuz psikolojik etkilerinin önlenip önlenemeyeceği ve göçün kaynaşma ve bağlılığın yayılması ve bireysel manada refahın da bir kaynağı olup olamayacağı sorusu da tartışmaya açıktır. Bu noktada ana akım göç araştırmalarında sıkça yer bulan toplumsal dışlama düşüncesine karşın göçü, insanların dışlandığı değil aksine kapsayıcı bir psikoloji haline dönüştüğü bir durum olarak değerlendirmek belki de göçe yönelik olumsuz algıya karşıt bir düşünce geliştirilmesini destekleyecektir. Balkan ve Rumeli göçmenlerinin mübadele sonrası Türkiye’ye gelişleri örneğinde olduğu gibi bir bütünleşme stratejisi sosyo-psikolojik açıdan göçün kapsayıcı psikoloji başlığı altında ele alındığında, çeşitli unsurlarının ön plana çıkarılması ve bu unsurların gelişiminin desteklenmesi göçe yönelik olumlu algıların inşa edilmesi sürecinde büyük bir rol oynayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Psikolojik Etki, Toplumsal Dışlama, İletişim ve İşbirliği

ORTADOĞU’DAN TÜRKİYE’YE YAPILAN GÖÇLER VE TÜRK TOPLUMUNA KATKILARI

Serap BOZTEPE

Özet

Dünyanın merkezinde yer alan Ortadoğu gerek sahip olduğu doğal zenginlikler gerekse coğrafi konumu itibarıyla her zaman savaşların, siyasi ve ekonomik mücadelelerin arenası konumunda olmaktan kurtulamamıştır. Böylelikle bölgenin herhangi bir yerinde ortaya çıkan bunalım, dalgalar halinde yayılarak çevrelerindeki ülkeleri de etkilemektedir. Bu bağlamda bölgenin uluslararası göç tarihine bakıldığında; bölgedeki göç hareketlerinde “Kara Altın” olarak da tabir edilen petrol üretiminin etkili olduğu ifade edilmektedir. Bölgedeki petrolün artmasıyla bölgeye artan ilgiden dolayı işgücü göçü başlamıştır. Aynı zamanda bölgedeki zengin petrol yatakları diğer ülkeler arasında çıkar çatışmalarına da yol açmıştır. Çıkar çatışmalarının yol açtığı iç karışıklıklar yüzünden Ortadoğu göç alan bölge konumundan çıkıp göç veren bölge konumuna gelmiştir. Bu bağlamda bakıldığında Ortadoğu’da yaşanan iç çatışmalar, bu bölgede meydana gelen göçlerin gönüllülük esasından uzak, zorunlu bir göç olduğunu göstermektedir. Bölgelere yapılan zorunlu göçler beraberinde ülkelerde kültürel alanda uyum sağlamada ekonomik ve politik sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların bir örneğini coğrafi konumu itibarıyla bu göçlere en fazla maruz kalan Türkiye’de görmek mümkündür. Araştırmada Ortadoğu’nun önemi, çıkar çatışmaları ve Ortadoğu merkezli zorunlu göçlerin Türkiye üzerindeki toplumsal ve ekonomik etkileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Ortadoğu, Zorunlu Göç, Türkiye

31 MART VAKASININ SOSYO-PSİKOLOJİK NEDENLERİ

Hilal DÜNDAR

Özet

Osmanlı tarihinde büyük yer tutan ve hakkında sayısız çalışma bulunan 31 Mart Vakası (1909) II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesi ile sonuçlanmış bir isyandır. 13 Nisan 1909 tarihinde İstanbul’da gerçekleşen bu olay, ortaya çıkışı açısından ele alındığında Kabakçı Mustafa ve Patrona Halil ayaklanmalarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak derinlemesine incelendiğinde 31 Mart’ın gerici örgütlenmenin sonucu olarak devleti kâmilan şeri bir düzene sokma teşebbüsü içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu olayın meydana gelişinde dini, askeri, siyasi, ekonomik birçok nedeni olmasıyla birlikte devletin kalbi niteliğindeki toplumu ilgilendiren sosyo- psikolojik nedenleri de bulunmaktadır. Bildirimizde; sosyal çalışmalara büyük katkı sağlayan hatıratlar ile yabancı belgelerden ve dönemi anlatan tarihi kaynaklardan yararlanılarak 31 Mart vakasının sosyo-psikolojik nedenleri ve bu nedenleri tetikleyen durumlar çerçevesinde çalışmamız ortaya konulacak ve değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İrtica, 31 Mart Vakası, İttihat ve Terakki, Meşrutiyet

KAHİRE MERKEZLİ İSYANLARDA MEMLÜKLARIN ROLÜ (1517-1840)

Göksu GÖNER

Özet

İnsanlık tarihi boyunca farklı hükümdarların hüküm sürdüğü çeşitli coğrafyalarda, mevcut yönetimlere karşı bazı ayaklanmalar ortaya çıkmıştır. Türk tarihi içerisinde yaşanan isyanların bir kısmı Osmanlılar döneminde, Osmanlı Devletine karşı vücut bulmuştur. 1517 tarihinde, Yavuz Sultan Selim komutasındaki Osmanlı ordusunun Kahire'yi ele geçirmesi ile Memlûk Devleti son bulmuştur; ancak bölgedeki yerel unsurlar yaşamını devam ettirmiştir. Osmanlı idaresi altında hayatlarını sürdüren Kahire ahalisi içinde Memlûkların da bulunduğu aşikârdır. Osmanlı hükümetine karşı ayaklanan bazı Osmanlı paşaları, Mısır bölgesine gelerek isyanlarını buradan devam ettirmişlerdir. Yine aynı şekilde Mısır coğrafyasında önemli bir nüfuza sahip olan Memlûk Beyleri de bölgede çıkan ayaklanmalarda önemli bir rol oynamıştır. Bu tebliğde, araştırma eserlere dayanılarak 1517-1840 tarihleri arasında Kahire kentinde ortaya çıkan isyanlar ve bu ayaklanma hareketlerine Memlûklar tarafından verilen destekler ele alınacaktır. Ayrıca bu bildiride, Memlûk Beylerinin bölgedeki faaliyetleri ve bölgede baş gösteren isyanların Osmanlı Devleti'ne yansımaları üzerinde de durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Memlûk, Kahire, İsyân

BİR PARALEL DEVLET GİRİŞİMİ: ŞEYH BEDREDDİN İSYANI

Yasin YILDIZ

Özet

Şeyh Bedreddin Deliorman (Ağaçdenizi)'da, Halil İnalcık'ın "XV. yüzyılda bir isyan yuvası olarak" nitelediği yerde isyana kalkışır. Bedreddin için çıkar grupları önemlidir ve o sözde yeni kurulacak olan devletin tımarlarını propagandasında öne çıkartır. Deliorman'da toplananların çoğu Bedreddin'in kazaskerliği zamanında tımar alıp verdiği kişilerdir. Bölgenin isyan bölgesi olma özelliğini Bedreddin çok iyi bilmektedir. Bedreddin'in burada yaptığı propaganda bütün Osmanlı kroniklerinde hemen hemen aynıdır: "Bundan sonra padişahlık benim hakkımdır; kimin bir arzusu var ise bana gelsin" demektedir. Bu kroniklerden yola çıkarak Bedreddin'in mevcut düzene karşı değil Osmanlı sultanı ve devletine karşı ayaklandığı yorumu kolaylıkla yapılabilir. Şeyh Bedreddin önce ilmi faaliyetlerle din çevrelerinin güvenini kazanmış, daha sonra siyasi alanda görevler alarak müritlerine bu anlamda fayda sağlamış ve son olarak da onlardan sağladığı çıkarların karşılığını kendisi yanında güç kazandırarak ödemelerini istemiştir. Bu ve benzeri pek çok örnekte de olduğu gibi din temelli oluşturulan yapılanmaların, hücre şeklinde devlet kademelerinde sirayet etmeleri ciddi sorunlar teşkil eder. Cemaat ve tarikat gibi yapılanmaların devlet kontrolünde olmaksızın kendi başlarına yapılanmaları da ciddi bir sorundur. Bugün dahi Türkiye Cumhuriyeti Devleti böylesi bir problemle baş etme çabasında en büyük zorluğu insanların inanmışlığından ve dini hassasiyetlerinin kullanılmasından yana çekmektedir. Öyle ise dini yapılanmaların devlet kontrolünde organize edilmesi en sağlıklı ve kontrollü sonucu verecektir. Bu bildiride Osmanlı Devleti'nin bir dağılma ya da toparlanma sürecinde olduğu XV. Yüzyılın ilk çeyreğinde, Şeyh Bedreddin ve müritlerinin gerçekleştirmeye çalıştıkları isyanı ele alacağız ve bu isyanın hem gelişim süreci, hem Bedreddin'in karakteri ve uygulamaya konusu açısından bir tür 'paralel devlet yapısı' örneği olduğunu göstermeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Bedrettin, İsyân, Darbe, Börklüce

15. – 16. YÜZYILLARDA OSMANLI İSYANLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Ogün ERDOĞAN

Özet

Bu çalışma 15. ve 16. Yüzyıllarda Osmanlı döneminde ortaya çıkan ayaklanmaları ele alacaktır. II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman ve III. Murad dönemlerinde çıkan ayaklanmalar üzerinde durulacaktır. Bu dönemde Safevi Devleti'nin çıkan isyanlar açısından önemine ve Osmanlı Devleti topraklarında propaganda faaliyetlerine değinilecektir. Osmanlı Devleti'nde çıkan isyanların ideolojik zemini, zaman ve mekânı, taraftar kitlesi, siyasi, sosyal ve ekonomik nedenleri konu edinilecek ve çıkan bu isyanların hazırlayıcı faktörlerine, ortaya çıkış sebeplerine, lider kadrosuna, oluşum sürecine değinilerek bu dönem hakkında dönemi konu alan belgeler ve çağdaş tarihçilerin eserlerinden yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İsyân, Osmanlı, Safevi, Şiilik

OSMANLI EKONOMİSİNİN PATRONA HALİL AYAKLANMASINA ETKİSİ

Seher KAPKINER

Özet

Osmanlı Devleti'nin sınırları dahilinde, bazen İstanbul'da bazen memleketin muhtelif köşelerinde zaman zaman isyanlar meydana gelmiştir. Osmanlı Devleti'nde meydana gelen isyanlar kimi zaman padişahları tahtlarından kimi zamanda canlarından etmiş, kimi zaman ise isyancıların elebaşlarının ortadan kaldırılmasıyla sonuçlandırılmıştır. İsyanların temelinde, iktisadi, siyasi ve sosyal pek çok sebeplerin olduğu, ancak küçük bir bahane ile cereyan edip, geniş alana yayıldığı muhakkaktır. Nitekim isyanın elebaşının adıyla tarihe geçen 1730 Patrona Halil Ayaklanması da sonuçları itibariyle, Osmanlı Devletinde ortaya çıkan isyanların en şiddetlilerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1730 Patrona Halil İsyanı da sonuç itibariyle kanlı biten olaylardandır. Söz konusu isyanın nasıl patlak verdiğine geçmeden önce, bu isyanın sebeplerinin köklerinin uzandığı, Osmanlı Devleti'nin XVII. ve XVIII. yüzyıl siyasi, sosyal ve ekonomik yönleri ile ele alınmıştır. Öncelikle bu çalışmam da Patrona Halil Ayaklanması ile ilgili bilgi verildikten sonra, bu ayaklanmanın çıkış nedenleri üzerinde durulacaktır. Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyılın ilk yarısındaki genel durumu, iktisadi şartlar açısından, sosyal ve siyasi şartlar açısından ve İstanbul'daki etkileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Patrona Halil Ayaklanması, Osmanlı

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
İTBF TARİH BÖLÜMÜ // GÖÇ POLİTİKALARI MERKEZİ

<http://www.ybu.edu.tr/insanvetoplum/tarih/>

<http://ybu.edu.tr/gpm/>